

Liikuntapaikkojen esteettömyyskartoitus päätoksenteon tueksi

LIEKA-hankkeen loppuraportti

Kati Karinharju, Riikka Tupala, Reetta-Kaisa Kuusiluoma,
Sirpa Jaakkola-Hesso, Hanna Tommila, Mari Törne & Suvi Vuorsola

Liikuntapaikkojen esteettömyyskartoitus päättöksenteon tueksi

LIEKA-hankkeen loppuraportti

Kati Karinharju, Riikka Tupala, Reetta-Kaisa Kuusiluoma,
Sirpa Jaakkola-Hesso, Hanna Tommila, Mari Törne & Suvi Vuorsola

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sarja B, Raportit 7/2014
ISSN 2323-8356 (verkkajulkaisu)
ISBN 978-951-633-132-7

Julkaisija:
Satakunnan ammattikorkeakoulu
PL 520, 28601 Pori
www.samk.fi

Kuvat, kuviot ja taulukot:
Kati Karinharju, Riikka Tupala, Reetta-Kaisa Kuusiluoma, Hanna Tommila,
Eero Hammis, Suvi Vuorsola, Mari Törne, Lauri Louhivirta

Graafinen suunnittelu: Jatta Lehtonen, SAMK Viestintä ja Heidi Valtonen, Vida Design Oy
Taitto: Heidi Valtonen, Vida Design Oy

Sisältö

Tiivistelmä.....	7
Sammanfattning	8
Abstract	9
1 JOHDANTO.....	10
2 LIEKA-HANKE.....	11
2.1 Hankkeen tavoitteet ja aikataulu	11
2.2 Hankkeen aineistonkeruumenetelmät ja eteneminen vaiheittain	12
Vaihe I: Suomen pääliikuntapaikat.....	13
Vaihe II: Esteettömyyden tason tutkiminen kyselyllä	14
Vaihe III: Esteettömyyden tason tutkiminen esteettömyuskartoituksella	16
3 SUOMEN PÄÄLIKUNTAPAikkojen ESTEETTÖMYYDEN TASO	17
3.1 Esteettömyyden taso liikuntapaikkatyyppittäin.....	17
Liikuntahallien ja -salien esteettömyys.....	17
Uimahallien esteettömyys	20
Jäähallien esteettömyys.....	23
Kenttien esteettömyys	25
Muiden liikuntapaikkojen esteettömyys	27
3.2 Pääliikuntapaikkojen esteettömyys yleisellä tasolla	28
Pääsisäänkäynti	28
Portaat ja hissit.....	29
Esteettömät wc-, pukeutumis- ja peseytymistilat	29
3.3 Tiedonkeruumenetelmien tulosten vertailu	30
3.4 Liikuntapaikkojen vastuuhenkilöiden haastattelut	32
3.5 Rakennus- ja peruskorjausvuosikymmenen vaikutus pääliikuntapaikkojen esteettömyyteen	32
4 SÄHKÖISESTÄ KYSELYLOMAKKEESTA ARVIOINTIMALLIKSI.....	36
4.1 Arviointimalli	36
4.2 Arviointimallin pilotointi.....	38
5 YHTEENVETO JA POHDINTA.....	39
LIITTEET	41
LÄHTEET.....	46

Tiivistelmä

Tämä raportti on opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) tukeman Liikuntapaikkojen esteettömyyskartoitus päätöksenteon tueksi (LIEKA) -hankkeen loppuraportti. Hankkeen (2013–2014) toteutuksesta on vastannut Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyys ja saavutettavuus -tutkimusryhmä. Hankkeen tavoitteena oli selvittää Suomen pääliikuntapaikkojen esteettömyyden tilaa sekä luoda opetus- ja kulttuuriministeriölle esteettömyysnäkökulmien arviointimalli liikuntapaikkarakentamiseen liittyvän päätöksenteon tueksi. Raportissa tuodaan esille Suomen pääliikuntapaikkojen esteettömyyden tilaa yleisesti esteettömyyden näkökulmasta sekä yksityiskohtaisemmin pääliikuntapaikkatyypeittäin. Tulosten pohjalta esitetään myös toimenpide-ehdotuksia esteettömyyden huomioimiseksi ja edistämiseksi liikuntapaikoissa sekä raportin lopussa esitellään hankkeessa luotu arviointimalli. Toimenpide-ehdotukset pohjautuvat esteetöntä rakentamista koskeviin säädöksiin sekä lajikohtaisiin esteettömyyssuosituksiin. Niiden pohjalta on luotu arvio siitä, mihin asioihin liikuntapaikkojen tulisi ensisijaisesti kiinnittää huomiota esteettömyyden suhteen sekä miten liikuntapaikoissa voidaan jo pienilläkin muutoksilla parantaa kokonaisvaltaista esteettömyyttä.

Tieto Suomen pääliikuntapaikkojen esteettömyyden tilasta kerättiin hankkeessa laaditulla sähköisellä kyselylomakkeella sekä asiantuntijoiden laatimilla esteettömyyskartoituksilla. Esteettömyyskartoituksin tuotettu tieto perustuu asiantuntijan tekemiin havaintoihin ja mittauksiin kun taas kyselyn tulokset perustuivat kuntien liikuntapaikkojen vastuuhenkilöiden antamiin vastauksiin. Esteettömyyskartoituksilla saadaan objektiivista määräyksiin ja suosituksiin perustuvaa tietoa, mutta niiden toteuttaminen kaikissa Suomen pääliikuntapaikoissa oli resurssien puitteissa mahdotonta. Kartoitusten rinnalle tarvittiin menetelmä, jolla voitiin saada kattavasti perustietoa liikuntapaikkojen esteettömyydestä rajalliset resurssit huomioiden. Esteettömyyskartoituksilla arvioitiin myös kyselyn tulosten luotettavuutta. Lisäksi kartoituksissa mukana olleita kuntien liikuntapaikkojen vastuuhenkilöitä haastateltiin. Haastatteluisa

tiedusteltiin heidän tietämystään esteettömyydestä sekä kokemuksiaan kyselyyn vastaamisesta.

Liikuntapaikkojen esteettömyyden tila oli lähes kaikissa kartoitetuissa kohteissa heikompi kuin kyselyllä saadut tulokset osoittivat. Suurimmat erot tuloksissa liittyivät pääasiassa esteettömyysaiheisten kysymysten tulkinnanvaraisuuteen, kuten mitä esteettömyys missäkin tapauksessa tarkoittaa ja mitä esteettömältä tilalta edellytetään. Haastatteluisa liikuntapaikkojen vastuuhenkilöt kokivatkin oman osaamisensa tai tietotasonsa esteettömyydestä keskinkertaiseksi. Tutkimuksen eri vaiheiden tulosten pohjalta kyselylomaketta muokattiin helpommin tulkittavaksi ja joihinkin kysymysryhmiin tehtiin tarkentavia lisäkysymyksiä tulkinnanvaraisuuden välttämiseksi. Valmis kyselylomake toimi pohjana lopullisen arviointimallin luomiselle. Alkuperäinen sähköinen lomake muutettiin web-pohjaiseksi työkaluksi, joka liitettiin myös osaksi Satakunnan ammattikorkeakoulussa kehitettyä sähköistä kartoitus- ja raportointityökalua. Valmiin arviointimallin tavoitteena on toimia työvälineenä esteettömyyden huomioimisessa esimerkiksi suunniteltaessa liikuntapaikkojen rakentamista ja peruskorjaamista sekä niihin liittyvien avustusten hakua.

Lieka-hanke on saanut opetus- ja kulttuuriministeriöltä jatkorahoituksen tutkimus- ja kehittämistyön jatkamiseksi. Uuden LIEKA 2 -hankkeen tavoitteena on jatkaa arviointimallin kehittämistä sekä käytettävyyden että sisällön puolesta ja selvittää sen toimivuutta ja luotettavuutta.

Avainsanat: Esteettömyys, esteettömyyskartoitus, kyselylomake, liikuntapaikkarakentaminen

Sammanfattning

Denna rapport är slutrapporten för projektet Idrottsplatsernas tillgänglighetskartläggning som stöd för beslutsfattande (LIEKA) som erhållit stöd av undervisnings- och kulturministeriet (OKM). Forskningsgruppen för hinderlöshet och tillgänglighet vid Satakunta yrkeshögskola har svarat för projektets (2013–2014) genomförande. Projektets syfte var att klarlägga tillgängligheten på Finlands huvudidrottsplatser samt utarbeta en bedömningsmodell ur tillgänglighetssynpunkt för undervisnings- och kulturministeriet som stöd för beslutsfattandet vid byggandet av idrottsplatser. I rapporten lyfter man fram tillgängligheten på Finlands huvudidrottsplatser ur ett allmänt tillgänglighetsperspektiv samt mer detaljerat enligt typ av huvudidrottsplats. Utifrån resultaten presenteras även åtgärdsförslag för beaktande och främjande av tillgänglighet på idrottsplatserna. I slutet av rapporten presenteras en bedömningsmodell som har utarbetats i projektet. Åtgärdsförslagen baseras på förordningar som rör hinderlöst byggande samt på grenspecifika tillgänglighetsrekommendationer. Utifrån dessa har man utarbetat en bedömning av vilka faktorer man i första hand ska uppmärksamma på idrottsplatser vad gäller tillgänglighet samt hur man redan med små ändringar kan förbättra den övergripande tillgängligheten.

Uppgifter om tillgängligheten på Finlands huvudidrottsplatser har samlats in med hjälp av en tillgänglighetskartläggning som har utarbetats av experter samt med ett inom projektet utarbetat elektroniskt frågeformulär. Informationen som har producerats med hjälp av tillgänglighetskartläggningen baseras på expertens observationer och mätningar. Enkätens resultat baserades å sin sida på de svar som ansvarspersonerna för kommunens idrottsplatser gav. Med hjälp av tillgänglighetskartläggningarna får man objektiv information som baseras på förordningar och rekommendationer, men ett förverkligande på alla Finlands huvudidrottsplatser är inte möjligt inom ramen för de befintliga resurserna. Vid sidan av kartläggningarna behövdes en metod med vilken man kunde få övergripande

basinformation om idrottsplatsernas tillgänglighet med tanke på de begränsade resurserna. Med tillgänglighetskartläggningarna bedömde man även tillförlitligheten för enkätens resultat. Dessutom intervjuades ansvarspersonerna för kommunernas idrottsplatser i kartläggningarna. I intervjuerna frågade man dem om deras kunskaper om hinderlöshet samt om erfarenheterna av att svara på enkäten.

Idrottsplatsernas tillgänglighet var sämre på nästan alla kartlagda objekt än vad resultaten av enkäten påvisade. De största skillnaderna i resultaten hörde i regel samman med tolkningsmånen för frågorna som rörde tillgänglighet, som till exempel vad man från fall till fall avser med tillgänglighet och vad som förutsätts av ett hinderlöst utrymme. I intervjuerna upplevde ansvarspersonerna för idrottsplatserna att den egna kompetensen eller kunskapsnivån vad gäller hinderlöshet var medelmåttlig. Utifrån resultaten av undersökningens olika skeden omarbetades det elektroniska frågeformuläret så att frågorna kunde tolkas enklare och i några frågegrupper lades preciserande tillägsfrågor till för att undvika möjligheten till många olika tolkningar. Det färdiga frågeformuläret användes som utgångspunkt vid utarbetandet av bedömningsmodellen. Den ursprungliga elektroniska blanketten ändrades till ett webbaserat verktyg, som kopplades till det elektroniska kartläggnings- och rapporteringsverktyget som hade utvecklats i Satakunta yrkeshögskola. Målet med den färdiga bedömningsmodellen är att den ska fungera som ett verktyg vid beaktandet av tillgänglighet till exempel vid byggande och grundrenoverande av idrottsplatser samt vid ansökan om understöd som hör samman med detta.

Sommaren 2014 beviljade undervisnings- och kulturministeriet tilläggsfinansiering för fortsatt FoU-arbete inom LIEKA-projektet. Målsättningen för LIEKA 2 -projektet är att fortsätta utvecklandet av bedömningsmodellen både ur användarperspektiv och innehållsmässigt samt att utreda modellens användarbarhet och reliabilitet.

Nyckelord: Tillgänglighet, tillgänglighetskartläggning, frågeformulär, byggande av idrottsplats

Abstract

This report is the final report regarding accessibility assessments in sport facilities to endorse decision-making (LIEKA project). The project is sponsored by the Ministry of Education and Culture. The project (2013–2014) was implemented by the accessibility research group at the Satakunta University of Applied Sciences. The goal of the project was to research the level of accessibility at Finland's main sport facilities and to provide the Ministry of Education and Culture a model for evaluating viewpoints on accessibility in order to endorse decision-making regarding the construction of sport facilities. The report highlights the level of accessibility at Finland's main sport facilities from the accessibility viewpoint in general and, in more detail, by types of main sport facilities. Based on the results, actions are suggested to take accessibility into consideration and to promote accessibility at sport facilities. Additionally, the final pages of the report are dedicated to the presentation of the evaluation model created during the project. Suggestions for actions are based on regulations on accessible construction as well as sport-specific accessibility recommendations. Based on these, an evaluation was created on which accessibility-related issues sport facilities should primarily focus on and how sport facilities can take advantage of even small changes in order to improve overall accessibility.

The data regarding the level of accessibility in Finland's main sport facilities was gathered utilising accessibility assessments created by experts as well as an electronic survey form created for the project. The data produced by the accessibility assessments is based on observations and measurements made by experts whereas survey results are based on responses provided by the people in charge of municipalities' sport facilities. Accessibility assessments provide objective information that is based on regulations and recommendations but implementing the assessments at all main sport facilities in Finland was impossible due to the lack of resources. The assessments had to be accompanied with a method

that could comprehensively gather basic details on the accessibility of sport facilities, taking the limited resources into account. Accessibility assessments were also used to evaluate the reliability of the survey results. Additionally, the participants in charge of municipalities' sport facilities were interviewed. The interview questions covered their knowledge on accessibility and their experience on filling in the survey.

At almost all assessed sport facilities, the level of accessibility was lower than indicated by survey results. The biggest discrepancies in the results occurred mainly because survey questions were open to interpretation, such as, what does accessibility mean in each situation; and what are the prerequisites for an accessible area. During the interviews, the people in charge of sport facilities did consider their own know-how or knowledge on accessibility as mediocre. Based on the results in the various research phases, the electronic survey form was modified so that it could be interpreted more easily. Additionally, more probing further questions were added to some groups of questions in order to minimise openness to interpretation. The finished survey form established the basis for the creation of the final evaluation model. The original electronic form was transformed into a web-based tool that was attached to the electronic assessment and reporting tool developed at the Satakunta University of Applied Sciences. The completed evaluation model is intended to serve as a tool when taking accessibility into consideration, for example when planning the construction of sport facilities and applying for related subsidies.

Summer 2014 Lieka project received financial support from the Ministry of Education and Culture to continue. The objectives of the new project are to develop the usability, content and the reliability of created evaluation model.

Keywords: Accessibility, accessibility assessment, survey form, construction of sport facilities

1 Johdanto

Esteettömyydellä tarkoitetaan kaikkien kansalaisten mahdollisuutta osallistua harrastuksiin, työntekoon, opiskeluun sekä kulttuuriin; lisäksi palvelujen tulee olla kaikkien saavutettavissa. Se merkitsee mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ja mahdollisuutta harrastaa itselle mieluisia asioita. Esteettömyydessä pääpaino on rakennetun ympäristön toimivuudessa, koska rakennusten ja ympäristön esteettömyys ja saavutettavuus luovat kaikille mahdollisuuden liikkua ja toimia tasavertaisesti. Suomessa on pysyvästi liikkumis- ja toiminta-esteisiä henkilöitä arviolta 10 prosenttia väestöstä. Kaiken kaikkiaan jollain tavalla toimintarajoitteisia on jopa 40 prosenttia väestöstä, kun mukaan lasketaan ikääntyneet, tilapäisesti vammautuneet ja esimerkiksi lapsiperheet, jotka kaikki hyötyvät esteettömistä ratkaisuista. Esteettömyys on kuitenkin kaikkien etu, minkä vuoksi sen voidaan katsoa hyödyttävän 100 prosenttia väestöstä. (RT 09-11022.)

Liikuntapaikkojen esteettömyyttä ja saavutettavuutta on tutkittu valtakunnallisella tasolla jo jonkin verran. Sen lisäksi, että liikuntapaikkojen tarjonnassa ja saavutettavuudessa on todettu alueellista epätasa-arvoa, on liikuntapaikkojen esteettömyyttä koskevan tarkastelun havaittu olevan suppeaa sekä niihin suoritettujen esteettömyyskartoitusten puutteellisia. (Suomi 2012, 9–12; Saari 2012, 4, 11.) Liikuntapaikkalain mukaan väestölle pitää turvata tasa-arvoiset liikuntapalvelut eivätkä esimerkiksi harrastusmahdollisuudet saisi vaihdella asuinpaikan mukaan. Tutkimusten mukaan liikuntapaikkoja käyttävistä liikkumis- ja toimimisesteisistä joka kolmas ei ole tyytyväinen oman kuntansa erityisliikuntapalveluihin. (Suomi 2012, 9–12; Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011 2008, 11, 14.) Liikuntapaikat eivät ole soveltuvia esteettömään harrastamiseen, etukäteistietoa kohteista ei ole saatavilla ja tilat saattavat sijaita vanhoissa rakennuksissa, joita ei ole alun perin tarkoitettu liikunnan harrastamiseen. (Saari 2012, 11; Kilpelä 2011, 4.)

Liikuntapaikkarakentaminen vaatii erityisosaamista, johon opetus- ja kulttuuriministeriöllä tulee olla

mahdollisuus antaa erillisiä määräyksiä. Tällaista erityisosaamista on muun muassa liikkumis- ja toimintaesteisten henkilöiden huomioiminen sekä uudisrakentamisessa että peruskorjausratkaisuissa. (Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011 2008,11)

Liikuntapaikkojen peruskorjaukseen, rakentamiseen, hankkimiseen ja varustamiseen on mahdollista hakea valtion talousarviosta määrärahaa. Avustusten myöntäminen perustuu liikuntalakiin (1054/98), opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin (635/98), valtionavustuslain säännöksiin (688/2001) ja valtion talousarvioihin. Valtion tavoitteena on lisätä liikuntapaikkarakentamisessa muun muassa esteettömyyttä, turvallisuutta ja monikäyttöisyyttä. Liikuntapaikkojen peruskorjaustarve vaihtelee liikuntapaikkatyypeittäin ja aiheuttaa tulevaisuudessa paineita kunnille, erityisesti uimahallien, jäähallien, sisäliikuntatilojen ja ulkokenttien osalta. (Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011, 14–15.)

2 LIEKA-hanke

Liikuntapaikkojen esteettömyyskartoitus päätöksenteon tueksi (LIEKA) -hanke käynnistyi Satakunnan ammattikorkeakoulussa 1.3.2013. Hanketta rahoittivat opetus- ja kulttuuriministeriö ja Satakunnan ammattikorkeakoulu kokonaisuudessaan 110 670 eurolla, josta henkilöstökustannuksia oli 55 447 €, muita kustannuksia 11 500 € ja yleiskuluja 10 043 € (Taulukko 1).

Hankkeessa työskenteli kaikkiaan 12 työntekijää. Projektipäällikön ja projektitutkijoiden lisäksi hanketiimi koostui sisällön asiantuntijoista, joilla on tietoa esteettömyysmääräyksistä sekä käytännön kokemusta kartoitusten tekemisestä. Lisäksi hankkeessa käytettiin asiantuntijaa tutkimuksessa luodun sähköisen kyselylomakkeen koodaamiseen sekä lopullisen arviointimallin teknisen sovelluksen toteutukseen.

Hankkeen aikana osallistuttiin neljään esittelytilaisuuteen. Tilaisuuksista kahdessa, esteettömyyskartoittajien verkostotapaamisessa Apuvälinemessuilla ja opetus- ja kulttuuriministeriön, aluehallintovirastojen liikuntatoimentarkastajien ja rakennustarkastajien yhteisillä neuvottelupäivillä esiteltiin yleisesti hanketta ja hankkeen sen hetkisiä tuloksia. Kahdessa muussa tilaisuudessa arkkitehdit konsultoivat hankkeen asiantuntijoita suunnitteilla olevia liikuntapaikkojen piirustuksia varten. Hankkeen aikana tuotettiin

yhteensä 13 eri liikuntapaikkoa koskevaa esteettömyyskartoitusraporttia, kaksi artikkelia Liikunta ja tiede -lehteen (Tupala 2013, 90–91; Karinharju, Tupala, Jaakkola-Hesso, Tommila & Vento, 2014, 38–43) sekä kaksi posteresitystä, joista toinen valtakunnallisille Erytisliikunnan neuvottelupäiville (ERLI-päivät 2014) ja toinen kansainväliseen sovelletavan liikunnan kongressiin (EUCAPA 2014).

2.1 Hankkeen tavoitteet ja aikataulu

Liikuntapaikkojen rakentamiseen, ylläpitoon ja käyttöön kohdistuvan tutkimuksen ja kehittämisen tavoitteena on lisätä liikuntapaikkarakentamisen laatua, kuten turvallisuutta, esteettömyyttä ja monikäyttöisyyttä (Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011 2008, 12.) LIEKA-hankkeen tavoitteena oli 1) selvittää Suomen pääliikuntapaikkojen esteettömyyden tilaa sähköistä kyselylomaketta käyttäen, 2) arvioida sähköisen kyselylomakkeen avulla saatujen tulosten luotettavuutta suhteessa säädösten mukaisiin kartoitustuloksiin, 3) tuottaa arvio Suomen pääliikuntapaikkojen esteettömyyden tilasta sekä 4) luoda opetus- ja kulttuuriministeriölle esteettömyysnäkökulmien arviointimalli liikuntapaikkarakentamiseen liittyvän päätöksenteon tueksi.

TAULUKKO 1. Lieka-hankkeen budjetti

Hankkeen budjetti		
Valtion avustus / opetus- ja kulttuuriministeriö	76 990 €	70 %
SAMK:n omarahoitusosuus	33 680 €	30 %
Rahoitus yhteensä:	110 670 €	100 %

Taulukossa 2 on kuvattu Lieka-hankkeen aikataulu.

TAULUKKO 2. Hankkeen aikataulu

Projektikuukaudet 1.3.2013–31.3.2014	2013												2014			
	M	H	T	K	H	E	S	L	M	J	T	H	M	H	T	K
Tutkimuksen esivalmistelu																
Projektin käynnistys ja toteuttaminen																
Kyselytutkimuksen laadinta ja esitestaus																
Kyselyn toteutus sähköisesti ja uusintakysely																
Sähköisen esteettömyyskartoituspohjan laadinta ja esitestaus																
Esteettömyyskartoitukset kyselytutkimuksen perusteella valituissa kohteissa																
Kyselyaineiston ja esteettömyyskartoitus-aineiston analyysi																
Yhteistyöverkoston kuuleminen, tulosten raportointi ja julkaiseminen																

2.2 Hankkeen aineistonkeruumenetelmät ja eteneminen vaiheittain

Hankkeen toteutus jaettiin kolmeen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa selvitettiin Suomen kuntien pääliikuntapaikat. Toisessa vaiheessa luotiin sähköinen kyselylomake, jolla kerättiin tietoa pääliikuntapaikkojen esteettömyyden tasosta. Hankkeen viimeisessä vaiheessa kyselylomakkeen luotettavuutta testattiin tekemällä esteettömyyskartoitus osaan kohteista. Kuviossa 1 on esitelty aineistonkeruumenetelmät sekä eteneminen yksityiskohtaisemmin.

KEVÄT 2013

I vaihe:

- Suomen kuntien (n=320) pääliikuntapaikkojen ja niiden vastuuhenkilöiden tietojen keräys puhelinhaastattelulla.
- Pääliikuntapaikkojen luokittelu liikuntapaikkojen paikkatietojärjestelmän (LIPAS-rekisteri, <http://lipas.cc.jyu.fi>) mukaisesti suuriin ja keskisuuriin liikuntapaikkoihin myöhempää tarkastelua varten.

SYKSY 2013

II vaihe:

- Sähköisen kyselylomakkeen laatiminen ja lähetyksen kunnan nimeämälle vastuuhenkilölle.
- Kyselylomakkeen vastausten jaottelu sekä pääliikuntapaikoittain että maantieteellisesti aluehallintovirastojen (AVI) mukaisesti.
- Vastausten pisteytys esteettömyyden mukaan.

KEVÄT 2014

III vaihe:

- Esteettömyyskartoitukset ja liikuntapaikan esteettömyyskyselyyn vastanneiden henkilöiden haastattelu
- Kartoitus- ja kyselylomaketulosten vertailu
- Loppuraportin valmistuminen

Kuvio 1. Hankkeen eteneminen pähkinänkuoressa

2.2.1 Vaihe I: Suomen pääliikuntapaikat

Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa keväällä 2013 kartoitettiin Suomen kuntien (n=320) pääliikuntapaikat ja niistä vastaavat henkilöt. Aineisto kerättiin puhelinhaastatteluilla. Tutkimuksessa käsite ”pääliikuntapaikka” määriteltiin sen mukaan, mikä oli kunkin kunnan eniten käytetty liikuntapaikka kävijämäärien mukaan laskettuna. Pääliikuntapaikat jaoteltiin liikuntapaikkatyypeittäin viiteen kategoriaan: liikuntahallit ja -salit, uimahallit, jäähallit, kentät sekä muut. (Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011 2008, 13). Kuntien pääliikuntapaikat luokiteltiin liikuntapaikkojen paikkatietojärjestelmän (LIPAS-rekisteri) mukaisesti suuriin ja keskisuuriin liikuntapaikkoihin myöhempää tarkastelua varten.

Tutkimuksen ensimmäiseen vaiheeseen vastattiin kaikkiaan 251 kunnasta (78 %). Esimies- tai johtavassa asemassa olleet vastaajat osasivat antaa tarkempia liikuntapaikkojen käyttäjämääriä kuin kentällä työskentelevät liikunta-alan ammattilaiset, joilla puolestaan oli parempi tietämys pääliikuntapaikkojen tiloista ja niiden toiminnasta. Pääliikuntapaikat jakaantuivat kuntien kesken seuraavasti: liikuntahallit ja -salit 40 %, uimahallit 27 %, kentät 8 %, jäähallit 2 % ja muut 23 % (taulukko 3). Kategoriaan ”muut” lukeutuvat esimerkiksi isot monitoimikeskukset, yhdistelmähallit, ulkoilukeskukset, ratsastustallit ja liikuntapaikat, joita ei voitu sijoittaa edellä mainittuihin neljään pääluokkaan.

TAULUKKO 3. Suomen pääliikuntapaikat liikuntapaikkatyypeittäin ensimmäisen vaiheen puhelinhaastattelun mukaan, n=251)

Liikuntapaikkatyyppi	Lkm	% kaikista pääliikuntapaikoista
Liikuntahallit ja -salit	102	40
Uimahallit	67	27
Kentät	20	8
Jäähallit	5	2
Muut	57	23
YHTEENSÄ	251	100

2.2.2 Vaihe II: Esteettömyyden tason tutkiminen kyselyllä

Syksyllä 2013 tutkimuksen toisessa vaiheessa laadittiin sähköinen kyselylomake kuntien pääliikuntapaikkojen esteettömyyden tasonarviointiin (kuva 1). Verkkolomakeohjelmalla (e-lomake) toteutetun kyselylomakkeen luomisessa käytettiin esteetöntä rakentamista koskevia ohjeistuksia (ESKEH) sekä olemassa olevaa tutkimustietoa ja liikuntapaikkojen esteettömyyskartoituksia koskevaa materiaalia. Lomakkeen suunnittelussa oli mukana koulutettuja esteettömyyskartoittajia, SAMKin esteettömyyden ja saavutettavuuden tutkimusryhmän jäseniä sekä muita alan asiantuntijoita. Kyselylomakkeen tavoitteena oli saada mahdollisimman luotettavaa tietoa kunkin liikuntapaikan esteettömyyden tasosta. Samalla lomake pyrittiin pitämään mahdollisimman yksinkertaisena ja lyhyenä, jotta sen täyttäminen ei vaatisi vastaajalta erillistä perehdytystä tai koulutus-

ta kartoittamiseen ja että lomakkeeseen vastaaminen olisi ajallisesti kohtuullista toteuttaa. Lomake löytyy kokonaisuudessaan liitteestä 1.

Kyselyssä esteettömyyden tarkastelun lähtökohtana olivat asiakkaan saapuminen kohteeseen sekä kohteessa toimiminen. Kysymykset käsittelivät liikuntapaikan pääsisäänkäyntiä, portaita, hissiä, wc-, pukeutumis- ja peseytymistiloja sekä kulkuväyliä. Esteettömyyden lisäksi kyselylomakkeella tiedusteltiin liikuntapaikan rakennusvuotta sekä kyselylomakkeeseen vastanneen henkilön toimenkuvaa kyseisessä liikuntapaikassa tai kunnassa.

Lomakkeen vastausvaihtoehdot pisteytettiin ja määriteltiin mitkä vastaukset antavat esteettömyyspisteen. Esimerkiksi kysymykseen ”Onko pääsisäänkäynnin läheisyydessä liikuntaesteisten autopaikkoja?” vastaus ”kyllä” tuotti yhden esteettömyyspisteen. Mitä suuremman pistemäärän liikun-

1. Yhteystiedot				
Kunta	<input type="text"/>			
Pääliikuntapaikka (kunnan käytetyt liikuntapaikka kävijämäärän mukaan)	<input type="text"/>			
Pääliikuntapaikan rakennusvuosi	<input type="text"/>			
Vastaajan nimi	<input type="text"/>			
Vastaajan tehtävänimike	<input type="text"/>			
Puhelinnumero	<input type="text"/>			
Sähköpostiosoite	<input type="text"/>			
2. Pääsisäänkäynti				
	kyllä	ei	ei koske tätä kohdetta	en osaa sanoa
Onko pääsisäänkäynnin läheisyydessä liikuntaesteisten autopaikkoja?	☐	☐	☐	☐
Onko sisäänkäynti katettu?	☐	☐	☐	☐
Onko sisäänkäynti valaistu?	☐	☐	☐	☐
Onko sisäänkäynnin edusta tasainen?	☐	☐	☐	☐
Onko kulkupääsisäänkäynnille opastettu?	☐	☐	☐	☐
Onko sisäänkäynti merkitty opasteella?	☐	☐	☐	☐
Onko sisäänkäynnin välittömässä läheisyydessä kohteen opastelu?	☐	☐	☐	☐
Onko sisäänkäynnin yhteydessä portaita?	☐	☐	☐	☐
Onko portaissa käsijohteet?	☐	☐	☐	☐
Onko sisäänkäynnin yhteydessä luiska?	☐	☐	☐	☐
Onko luiska esteetön?	☐	☐	☐	☐
Onko luisassa käsijohteet?	☐	☐	☐	☐
Onko sisäänkäyntioivessa kynnyks?	☐	☐	☐	☐
Jos ovi on käsin avattava, voiko sen avata yhdellä kädellä?	☐	☐	☐	☐
Jos ovi on sähköisesti avattava, toimiko se avauspainikkeella?	☐	☐	☐	☐
Onko oven yhteydessä ovikello, summen tai ovipuhelin?	☐	☐	☐	☐

KUVA 1. Ote sähköisen kyselylomakkeen ensimmäisestä versiosta

tapaikka sai, sitä esteettömämpi sen voitiin katsoa olevan. Liikuntapaikan maksimipisteet vaihtelivat liikuntapaikkatyypeittäin ja tuloksia voidaankin luotettavasti verrata vain samojen liikuntapaikkatyyppien kesken. Tässä tutkimuksessa korkein mahdollinen esteettömyyspistemäärä oli 26 pistettä. Esteettömyyspisteet laskettiin prosentteina maksimipistemäärästä ja jaettiin kolmeen luokkaan; alle 33 % (paljon puutteita esteettömyyden huomioimisessa), 33–67 % (jonkin verran puutteita esteettömyyden

huomioimisessa) ja yli 67 % (vain vähän puutteita esteettömyyden huomioimisessa) maksimipisteistä.

Tutkimuksen ensimmäiseen vaiheeseen osallistuneista kunnista toisen vaiheen sähköiseen kyselyyn vastasi 183 kuntaa eli 57 prosenttia Suomen kaikista kunnista. Näiden vastausten perusteella pääliikuntapaikat jaoteltiin sekä liikuntapaikkatyypeittäin että maantieteellisesti aluehallintovirastojen (AVI) toimialueiden mukaisesti (taulukot 4 ja 5).

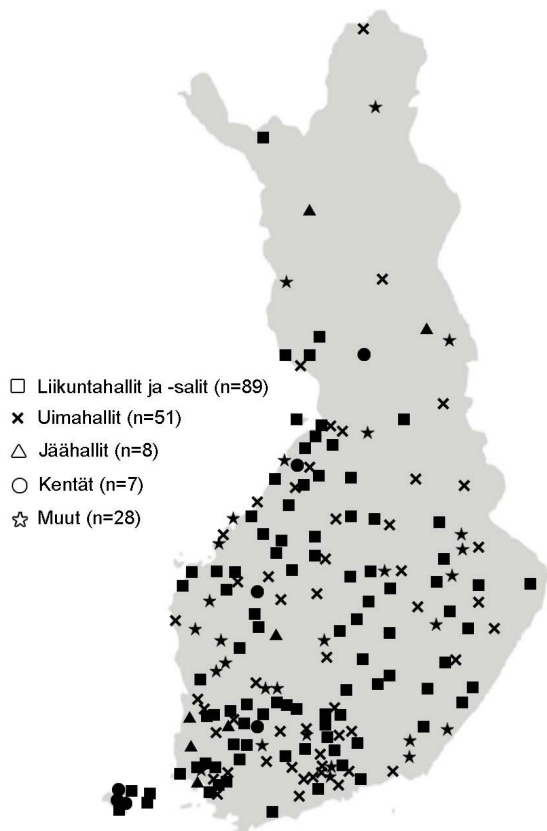
TAULUKKO 4. Pääliikuntapaikkatyyppien jakautuminen tutkimuksen toisen vaiheen tulosten mukaan (n=183)

Liikuntapaikkatyyppi	Lkm	%
Liikuntahallit ja -salit	89	49
Uimahallit	51	28
Jäähallit	8	4
Kentät	7	4
Muut	28	15
YHTEENSÄ	183	100

TAULUKKO 5. Pääliikuntapaikkatyyppien jakautuminen maantieteellisesti (AVI) tutkimuksen toisen vaiheen tulosten mukaan (n=183)

AVI	Liikuntahallit ja -salit	Uimahallit	Jäähallit	Kentät	Muut	YHTEENSÄ
Lappi	4	3	1	1	2	11
Pohjois-Suomi	11	8	1	1	3	24
Länsi- ja Sisä-Suomi	23	11	1	2	7	44
Itä-Suomi	18	7	1	0	5	31
Lounais-Suomi	13	8	4	0	4	29
Etelä-Suomi	16	14	0	0	7	37
Ahvenanmaa	4	0	0	3	0	7
YHTEENSÄ	89	51	8	7	28	183

Kuvassa 2 Suomen kuntien (n=183) pääliikuntapaikat sijoitettuna kartalle.

KUVA 2. Suomen kuntien pääliikuntapaikat tutkimuksen toisen vaiheen tulosten mukaan (n=183)

Kyselyn tulokset on esitelty luvussa 3 Suomen pääliikuntapaikkojen esteettömyyden taso.

2.2.3 Vaihe III: Esteettömyyden tason tutkiminen esteettömyyskartoituksella

Keväällä 2014 tutkimuksen kolmannessa vaiheessa käynnistettiin esteettömyyskartoitukset, joiden tavoitteena oli arvioida kyselyn tuloksia sekä niiden luotettavuutta suhteessa esteettömyyskartoitusten tuloksiin. Kartoitettaviksi valittiin kaksi kohdetta jokaista liikuntapaikkatyyppiä kohden, yksi suuri ja yksi keskikokoinen kohde satunnaisotannalla (käytettiin Excel-ohjelmiston satunnaisotantatoimintoa). Lisäksi osa paikoista valittiin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön toiveiden mukaisesti. Liikuntapaikkojen koon määrittämisessä hyödynnettiin vuonna 2012 voimassa olleen LIPAS-rekisterin mukaista jaottelua. Esteettömyyskartoitukset toteutettiin yhteensä 13 kohteessa.

Koulutetut esteettömyyskartoitajat suorittivat kartoitukset joko yksin tai ryhmässä, kohteen laajuudesta riippuen. Kartoituksilla haluttiin saada objektiivista, määräyksiin ja suosituksiin perustuvaa tietoa liikuntapaikkojen esteettömyydestä. Kartoitukset toteutettiin ESKEH-menetelmällä (Ruskovaara 2009) ja Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry:n ESKEH-lomakkeiston tueksi laatimilla lajikohtaisilla lomakkeilla (Saari, Parviainen & Kilpelä 2013). Osassa kartoituksia oli mukana myös käyttäjäkunnan edustaja. Jokaisesta kartoituksesta tehtiin kirjallinen raportti, josta selviää kohteen sen hetkinen esteettömyys sekä toimenpide-ehdotukset esteettömyyden parantamiseksi. Raportit lähetettiin liikuntapaikkojen edustajille.

Kartoituksissa mukana olleita liikuntapaikan esteettömyyskyselyyn vastanneita henkilöitä myös haastateltiin. Haastattelussa tiedusteltiin vastaajien ajatuksia esteettömyydestä sekä sähköisen kyselylomakkeen toimivuudesta ja tarpeellisuudesta. Lopuksi alkuperäistä kyselylomaketta muokattiin hankkeen eri vaiheiden tulosten mukaan lopullista arviointimallia varten. Tutkimuksen kolmannen vaiheen tulokset on esitelty tarkemmin seuraavassa luvussa.

3 Suomen pääliikuntapaikkojen esteettömyyden taso

Tässä luvussa esitellään liikuntapaikkojen esteettömyyttä liikuntapaikkatyypeittäin. Tuloksissa käsitellään sekä kyselyn vastaukset että esteettömyyskartoitusten tulokset. Samalla tuodaan esille tulosten eroavaisuudet sekä yleisiä toimenpide-ehdotuksia esteettömyyden parantamiseksi. Esteettömyyskartoitukset toteutettiin näistä yhteensä 13 kohteeseen, joista liikuntahalleja tai -saleja oli 2, uimahalleja 3, jäähalleja 3, kenttiä 2 ja 3 kohdetta lukeutui ryhmään muut.

3.1 Esteettömyyden taso liikuntapaikkatyypeittäin

3.1.1 Liikuntahallien ja -salien esteettömyys

Sähköiseen kyselyyn vastanneista 183 kunnasta 89:ssä pääliikuntapaikkana oli liikuntahalli tai -sali.

Rakennusvuodet vaihtelivat 1960-luvulta vuoteen 2012. Peruskorjauksia oli tehty 1990-luvulta lähtien. Tutkimukseen osallistuneista kohteista esteettömyyskartoitus toteutettiin kahteen liikuntahalliin tai -saliin.

Liikuntahallien ja -salien esteettömyyskyselyn perusteella

Kyselylomakkeen vastausten (n=89) mukaan yleisimmin puutteita oli pääsisäänkäynnin opastuksessa ja oviympäristöjen esteettömyydessä korkeiden kynnysten vuoksi. Lisäksi vain harvoissa kohteissa oli istumia tai käsijohteita kulkuväylien varrella ja kontrasteja porrasaskelmissa. Alhaisimman pistemäärän saaneesta liikuntapaikasta puuttui lisäksi esteetön wc ja liikkumisesteisten autopaikat, jotka useimmissa kohteissa olivat kuitenkin kunnossa (Kuva 3.)

KUVA 3. Pyörätuolitunnuksin merkityt liikkumisesteisten autopaikat tulee olla lähellä sisäänkäyntiä

Sisäänkäynnit olivat pääosin katettuja ja hyvin valaistuja ja niiden edusta oli tasainen. Jos sisäänkäynnin yhteydessä oli portaita, niissä oli yleensä käsijohteet. Kohteissa, joissa sisäänkäynnin yhteydessä oli luiska, se oli pääosin myös esteetön. Oven avaaminen oli helppoa lähes kaikissa kohteissa. Tuulikaapit olivat pääosin esteettömiä. Kolmasosassa kohteista oli myös vaihtoehtoinen sisäänkäynti, jos pääsisäänkäynti ei ollut esteetön. Kulkuväylien pintamateriaalit olivat enimmäkseen kovia, tasaisia ja luistamattomia. Myös valaistus oli riittävä lähes kaikissa kohteissa. Hissejä oli noin 20 %:ssa kohteista ja niillä pääsi kaikkiin kerroksiin. Lähes kaikissa kohteissa oli esteetön wc, mutta pukeutumis- ja peseytymistiloissa esteetön wc oli vain 57 %:ssa kohteista. Opastus wc-tiloihin oli kohtuullisesti järjestetty. Pukeutumis- ja peseytymistiloihin oli yleisesti helppo päästä ja ne olivat lähes esteettömiä.

Liikuntahallien ja -salien esteettömyys kartoitusten perusteella

Esteettömyyskartoitusten (n=2) mukaan opasteet liikuntahallien löytämiseksi olivat puutteelliset. Liikuntahallien ja -salien pysäköintialueilla oli puutteita liikkumisesteisille tarkoitettujen autopaikkojen merkitsemisessä ja sijoittelussa tai niitä ei ollut ollenkaan. Opastussisäänkäynnille oli puutteellinen useassa kohteessa. Sisäänkäyntien yhteydessä oleva valaistus oli heikko. Myös opastus sisäänkäynniltä muihin tiloihin oli puutteellista. Sisäänkäyntien esteettömyydessä oli parannettavaa muun muassa luiskien osalta sekä ulko-oven käytössä. Toimenpide-ehdotuksissa mainittiin muun muassa ulko-ovien keventäminen ja ovisummerin asentaminen, jotta liikkumisesteinen voisi kutsua paikalle avustajan sisään päästäkseen. Wc-tilojen osalta toimenpide-ehdotuksia annettiin tukikaiteiden sekä oveen vaakasuoraan asennettavan lankavetimen lisäämiseksi. Lisäksi hälytysjärjestelmät puuttuivat liikuntaesteisille tarkoitetuista wc-tiloista. Liikuntatiloihin oli pääsääntöisesti esteetön kulkuyhteys pukuhuoneesta tai muusta vastaavasta; muutos-ehdotuksia annettiin vain pienissä turvallisuuteen liittyvissä seikoissa.

Taulukossa 6 vertaillaan kyselyn ja esteettömyyskartoitusten tuloksia; taulukkoon 7 on koottu yleisimmät toimenpide-ehdotukset.

TAULUKKO 6. Kyselyn ja esteettömyyskartoitusten tulosten vertailu liikuntahallien ja -salien osalta

Liikuntahallit ja -salit	Sähköisen kyselyn tulos (% maksimista)		Kartoituksen tulos (% maksimista)		Ero tuloksissa (prosenttiyksikköä)
Kohde 1	72	→	47	→	-25
Kohde 2	51	→	27	→	-24

TAULUKKO 7. Liikuntahallien ja -salien yleisimmät toimenpide-ehdotukset

Liikuntahallien ja -salien yleisimmät toimenpide-ehdotukset	
<p>Sähköisen kyselyn perusteella:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pääsisäänkäynnin opasteiden lisäys • Kynnysten madaltaminen tai poistaminen mahdollisuuksien mukaan • Istuinten lisääminen kulkuväylille • Käsijohteiden lisääminen kulkuväylille • Kontrastiraitojen lisääminen porrasaskelmiin • Esteetön wc pukeutumis- ja peseytymistiloihin 	<p>Kartoitusten perusteella:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sisäänkäynnille johtavien opasteiden lisäys • Liikkumisesteisten autopaikkojen merkitseminen ja sijoittelu • Sisäänkäynnin valaistuksen parantaminen • Sisäänkäynniltä muihin tiloihin johtavien opasteiden lisäys • Luiskien esteettömyyden parantaminen • Ovien keventäminen • Ovisummerin asentaminen • Tukikaiteiden, lankavetimen ja hälytysjärjestelmän lisääminen wc-tiloihin

3.1.2 Uimahallien esteettömyys

Sähköiseen kyselyyn vastanneista 183 kunnasta 51:ssä pääliikuntapaikkana oli uimahalli. Uimahallien rakennusvuodet vaihtelivat 1960-luvulta aina kyselyajankohtaan 2013 asti. 1960–70-luvuilla rakennetut uimahallit oli pääsääntöisesti peruskorjattu 1990–2000-luvuilla. Tutkimukseen osallistuneista kohteista kolmeen tehtiin esteettömyyskartoitus.

Uimahallien esteettömyys kyselyn perusteella

Sähköisellä kyselylomakkeella saatujen vastausten (n=51) mukaan sisäänkäynnit olivat esteettömiä ja sisäänkäynnin opasteet olivat kunnossa. Kohteeseen johtavissa opasteissa oli kuitenkin puutteita. Ne olivat kunnossa vain puolessa kohteita. Jos sisäänkäynnissä oli portaita, lähes puolessa puuttui käsijohteet. Yli 50 %:ssa sisäänkäynnin yhteydessä ei ollut luiskaa, mutta jos se oli, se oli esteetön. Myös oven avaaminen koettiin helpoksi. Osassa uimahalleja oli myös sähköisesti avattava tai avautuva ovi. Sisäänkäynnin yhteydessä oleva tuulikaappi oli jopa 90 %:ssa esteetön ja jossain kohteissa oli myös vaihtoehtoinen sisäänkäynti, jos kohteen pääsisäänkäynti ei ollut esteetön. Uimahallien kulkuväylien pinnat olivat esteettömät lähes kaikissa kohteissa (98 %) eli pinta oli kova, tasainen ja märkänäkin luis-tamaton. Yli puolessa kohteista kulkuväylien tukikaitteet ja käsijohteet olivat kunnossa ja kulkuväylillä oli istuimet levähtämistä varten. Kulkuväylien valaistus oli riittävä kahta poikkeusta lukuun ottamatta. Lähes 90 %:ssa uimahalleissa oli portaita, jotka olivat hyvin valaistuja ja niissä oli käsijohteet. Ainoastaan askelmien tummuuskontrasteissa oli puutteita. Lähes 60 %:ssa uimahalleista oli hissi, jolla pääsi pää- osin kaikkiin kerroksiin. Lähes jokaisessa kohteessa oli esteetön wc, johon kulku oli opastettu ja johon pääsi suoraan aulasta, käytävästä tai muusta vastaavasta tilasta. Pukeutumis- ja peseytymistilat oli merkitty opasteilla, niihin oli esteetön pääsy ja niiden yhteydessä oli esteetön wc.

Uimahallien esteettömyys kartoitusten perusteella

Esteettömyyskartoitusten (n=3) toimenpide-ehdotuksissa nousi esiin esteettömien autopaikkojen

varaaminen pysäköintialueilla sekä niiden merkitseminen pyörätuolisymbolilla (ISA-tunnus). Sisäänkäynnin osalta opasteiden sijoittaminen selkeämmin tekee tilasta esteettömämmän. Lisäksi korjausehdotuksia annettiin luiskan korjaamiseen tai lisäämiseen sekä käsijohteiden toimivuuden parantamiseen. Asiakaspalvelupisteiden valaistusta sekä opastusta tulisi myös parantaa. Pukuhuoneet ovat kaikille käyttäjryhmille pääsääntöisesti esteettömiä. Toimenpide-ehdotuksissa oli maininta kuitenkin kontrastien parantamisesta sekä vaatenaulakoiden sijoittamisesta eri korkeuksille. Yhdessä uimahallissa liikumisesteisten pukuhuoneesta kulku allastiloihin on joko miesten tai naisten pesutilojen kautta, jolloin avustajan sukupuoli vaikuttaa tämän pukuhuoneen käyttömahdollisuuksiin. Wc-tiloista parannusehdotuksia annettiin kontrastien parantamiseen sekä tukikaiteiden uudelleen sijoittamiseen tai lisäämiseen. Wc-tilojen hälytysjärjestelmä ei testatessa toiminut tai puuttui kokonaan. Sauna- ja pesutiloissa esteettömyyttä saataisiin parannettua kiinnittämällä huomiota kiukaan turvallisuuteen, hälytysjärjestelmän toimivuuteen sekä varusteiden helppoon käytettävyyteen (kuva 4). Allasosastolla parannettavaa oli kontrasteissa ja opasteissa, jotta tilan ja kulkureittien hahmottaminen helpottuisi.

KUVA 4. Käännettävä suihkuistuin ja muut tarvikkeet käden ulottuvilla

Taulukossa 8 vertaillaan kyselyn ja esteettömyyskartoitusten tuloksia; taulukkoon 9 on koottu yleisimmät toimenpide-ehdotukset uimahalleille.

TAULUKKO 8. Kyselyn ja esteettömyyskartoitusten tulosten vertailu uimahallien osalta

Uimahallit	Sähköisen kyselyn tulos (% maksimista)		Kartoituksen tulos (% maksimista)		Ero tuloksissa (prosenttiyksikköä)
Kohde 1	81	→	50	→	-31
Kohde 2	49	→	42	→	-7
Kohde 3	92	→	53	→	-39

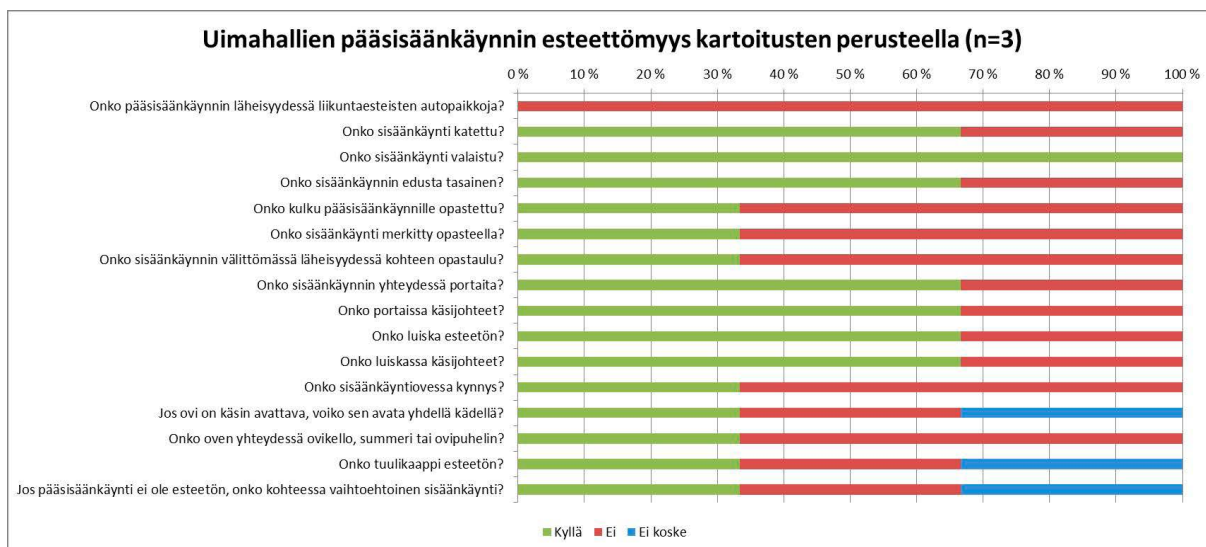
TAULUKKO 9. Uimahallien yleisimmät toimenpide-ehdotukset

Uimahallien yleisimmät toimenpide-ehdotukset	
<p>Sähköisen kyselyn perusteella:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kohteeseen johtavien opasteiden lisääminen • Käsijohteiden lisääminen portaisiin • Kontrastiraitojen lisääminen portaisiin 	<p>Kartoitusten perusteella:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liikkumisesteisten autopaikkojen lisääminen ja merkitseminen suositusten mukaisesti • Luiskien kunnan tai esteettömyyden parantaminen tai luiskan lisääminen • Asiakaspalvelupisteiden valaistuksen ja opastuksen parantaminen • Kontrastien parantaminen pukuhuoneissa • Vaatenaulakoiden sijoittaminen myös alemmas • Wc-tilojen kontrastien parantaminen • Tukikaiteiden lisääminen tai sijoittaminen uudelleen • Hälytysjärjestelmän korjaus tai lisääminen • Kiukaan turvallisuuden lisääminen • Saunan hälytysjärjestelmän korjaus • Allasosaston kontrastien ja opasteiden parantaminen

Kuvioissa 2 ja 3 tarkastellaan pääsisäänkäynnin esteettömyyttä kyselyn ja kartoituksen perusteella.

KUVIO 2. Uimahallien pääsisäänkäynnin esteettömyys kyselyn mukaan (n=51)

KUVIO 3. Uimahallien pääsisäänkäynnin esteettömyys kartoituksen perusteella (n=3)

3.1.3 Jäähallien esteettömyys

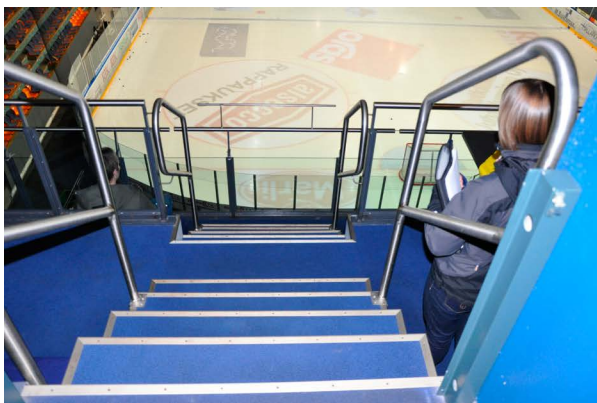
Kyselyyn vastanneista 183 kunnasta kahdeksassa pääliikuntapaikkana oli jäähalli. Jäähallit oli rakennettu vuosina 1994–2012. Kahteen halliin on tehty peruskorjaus viimeisen seitsemän vuoden aikana. Tutkimukseen osallistuneista kohteista esteettömyyskartoitus toteutettiin kolmeen jäähalliin.

Jäähallien esteettömyys kyselyn perusteella

Kyselylomakkeella saatujen vastausten (n=8) mukaan yleisimmät puutteet olivat opastuksessa, portaiden käsijohteissa ja sisäänkäyntien luiskissa. Ulko-oven yhteydessä ei ollut useinkaan ovikelloa, summeria eikä ovipuhelinta. Kulkuväyliltä puuttui useissa jäähalleissa tukikaiteita ja istuimia levähtämiseen. Lisäksi pukeutumis- ja peseytymistilojen yhteydestä puuttui esteettömiä wc-tiloja. Portaiden askelmien tummuuskontrastit eivät aina erottuneet hyvin. Jäähallien tuulikaapit olivat pääosin esteettömiä. Kulkuväyliä pintamateriaalit olivat kovia, tasaisia ja märkänäkin luistamattomia ja niiden valaistus oli hyvä, tasainen ja häikäisemätön. Kaikissa jäähalleissa oli portaita, jotka oli hyvin valaistu ja pääosin kaikissa oli käsijohteet. Kaikissa jäähalleissa oli esteetön wc ja niihin oli esteetön pääsy. Pääosin kaikissa kohteissa myös kulku wc-tilaan oli opastettu. Pukeutumis- ja peseytymistiloihin oli pääosin esteetön pääsy.

Jäähallien esteettömyys kartoitusten perusteella

Esteettömyyskartoitusten (n=3) mukaan jäähallien piha-alueet olivat useimmiten esteettömiä, mutta liikkumisesteisten pysäköintipaikkojen sijoittelussa ja merkitsemisessä oli puutteita. Autopaikat tulisi varustaa tolppaan tai seinään kiinnitettyllä kansainvälisellä pyörätuolisymbolilla (ISA-tunnus) ja ne tulisi merkitä pysyvästi myös autopaikan päällysteeseen. Sisäänkäyntien pitämisen ehdotuksissa mainittiin opasteiden lisääminen sekä ovien keventäminen ja erotettavuuden parantaminen. Jäähallien sisällä eniten puutteita oli juuri opasteissa. Jäähalleista puuttui opasteita ohjaamaan eri tiloihin tai niiden sijainti oli puutteellinen. Valaistus oli puutteellinen etenkin wc- ja pesutiloissa sekä kahvila-/ravintolatilissa. Lisäksi valaistus oli hieman liian heikkoa joissakin sisäänkäynneissä ja portaissa. Valaistuksen parantamisella voisi lisätä tilojen toimivuutta ja turvallisuutta. Käytävillä sekä kahvila-/ravintolatilissa kontrastien käyttö tilan hahmottamisen helpottamiseksi nousi myös esiin. Kaikissa jäähalleissa oli erikseen rakennettu liikkumisesteisten katsomo, joka oli hyvin saavutettavissa. Muiden katsomotilojen portaiden turvallisuutta olisi parannettava muun muassa kontrastiraidoin (kuva 5). Myös käsijohteiden lisääminen tai pidemmäksi jatkaminen oli usein esitetty toimenpide-ehdotus. Porrasaskelmien madaltaminen sekä istumapaikkojen saavutettavuus olivat myös toimenpide-ehdotusten listalla. Wc-tilojen osalta

KUVA 5. Kartoituksissa selvisi, että vain harvoissa katsomoissa portaissa on kontrastiraidat. Hyvät kontrastimerkinnät lisäävät turvallisuutta merkittävästi.

puutteita oli opastuksessa ja varustelussa. Puku- ja pesutiloissa suurimmat puutteet olivat opastuksessa sekä valaistuksessa eikä niissä ollut esteettömiä wc-tiloja.

Taulukossa 10 vertaillaan kyselyn ja esteettömyyskartoitusten tuloksia; taulukkoon 11 on koottu yleisimmät toimenpide-ehdotukset jäähalleille.

TAULUKKO 10. Kyselyn ja esteettömyyskartoitusten tulosten vertailu jäähallien osalta

Jäähallit	Sähköisen kyselyn tulos (% maksimista)		Kartoituksen tulos (% maksimista)		Ero tuloksissa (prosenttiyksikköä)
Kohde 1	70	→	50	→	-20
Kohde 2	59	→	43	→	-16
Kohde 3	72	→	47	→	-25

TAULUKKO 11. Jäähallien yleisimmät toimenpide-ehdotukset

Jäähallien yleisimmät toimenpide-ehdotukset	
<p>Sähköisen kyselyn perusteella:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opasteiden lisääminen • Käsijohteiden lisääminen portaisiin ja luiskiin • Ovikellon, summerin tai ovipuhelimen lisääminen • Tukikaiteiden ja istuinten lisääminen kulkuväylille • Esteetön wc pukeutumis- ja peseytymistilojen yhteyteen • Kontrastiraitojen lisääminen porrasaskelmiin 	<p>Kartoitusten perusteella:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liikkumisesteisten autopaikkojen sijoittaminen ja merkitseminen asianmukaisesti • Sisäänkäynnin opasteiden lisääminen, ovien keventäminen ja erottuvuuden parantaminen • Opasteiden lisääminen sisätiloihin • Valaistuksen parantaminen etenkin wc- ja pesutiloissa sekä kahvila-/ravintolatilissa. Käytävien ja kahvila-/ravintolatilissa kontrastien parantaminen tilan hahmottamisen helpottamiseksi • Katsomotilojen portaiden turvallisuuden parantaminen • Kontrastiraidoin ja käsijohtein sekä porrasaskelmien madaltaminen • Wc-tilojen opasteiden lisääminen sekä wc-tilojen varusteiden parantaminen • Puku- ja pesutilojen opasteiden lisääminen ja valaistuksen parantaminen • Esteettömien wc-tilojen lisääminen pukuhuonetilojen yhteyteen

KUVA 6. Ratamerkinnot erottuvat ympäristöstä

3.1.4 Kenttien esteettömyys

Sähköiseen kyselyyn vastanneista 183 kunnasta seitsemässä pääliikuntapaikkana oli kenttä. Rakennusvuodet vaihtelivat 1950-luvulta vuoteen 2005. Peruskorjauksia on tehty 2001 ja 2010. Tutkimukseen osallistuneista kohteista esteettömyyskartoitus toteutettiin kahdella kentällä.

Kenttien esteettömyys kyselyn perusteella

Sähköisellä kyselylomakkeella saatujen vastausten (n=7) mukaan yleisimmät puutteet olivat opasteissa. Kenttien läheisyydessä oli neljässä kohteessa liikku- misesteisen autopaikkoja. Sisäänkäyntien edustat olivat kaikissa kohteissa tasaisia, mutta sisäänkäyn- nille johtavat opasteet sekä itse sisäänkäynnin opas- teet puuttuivat vain yhtä kohdetta lukuun ottamatta

kaikista. Vain kahdessa kohteessa kulkuväylien pin- tamateriaali oli kova, tasainen ja märkänäkin luista- maton. Samoin vain kahdessa kohteessa oli istuimia levähtämiseen sekä hyvä, tasainen ja häikäisemätön valaistus. Kahdessa kohteessa oli portaat, joissa oli käsijohteet ja ne oli valaistu. Hissejä ei kohteissa ol- lut. Neljässä kohteessa oli esteetön wc ja niihin oli esteetön pääsy. Yhtä kohdetta lukuun ottamatta kulku wc-tilaan oli opastettu. Neljässä kohteessa oli esteetön pääsy pukeutumis- ja peseytymistiloihin ja niissä oli myös esteetön wc.

Kenttien esteettömyys kartoitusten perusteella

Esteettömyyskartoitusten (n=2) mukaan urheilu- kenttien pysäköintipaikoilta puuttui opastein merki- tyt liikkumisesteisten autopaikat. Kenttien pää- sisäänkäyntejä ei ollut opastettu riittävän hyvin ja

myös puku- sekä wc-tilojen opastuksessa oli puutteita. Kulkuväylät urheilukentälle eivät olleet esteettömiä. Katsomotiloissa oli puutteita käsijohteissa sekä portaiden ja istuinten kontrasteissa. Kontrastin puuttuessa rakenteiden ja muotojen erottaminen vaikeutuu. Toisessa kartoitetuista kohteista puuttui liikkumisesteisten katsomo. Wc-tiloissa oli puutteita sekä mitoituksessa että varusteissa.

Taulukossa 12 vertaillaan kyselyn ja esteettömyyskartoitusten tuloksia; taulukkoon 13 on koottu yleisimmät toimenpide-ehdotukset urheilukentille.

TAULUKKO 12. Kyselyn ja esteettömyyskartoitusten tulosten vertailu kenttien osalta

Kentät	Sähköisen kyselyn tulos (% maksimista)		Kartoituksen tulos (% maksimista)		Ero tuloksissa (prosenttiyksikköä)
Kohde 1	32	→	31	→	-1
Kohde 2	57	→	24	→	-33

TAULUKKO 13. Kenttien yleisimmät toimenpide-ehdotukset

Kenttien yleisimmät toimenpide-ehdotukset	
<p>Sähköisen kyselyn perusteella:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opasteiden lisääminen • Kulkuväylien pintamateriaalin korjaus • Istuinten lisääminen kulkuväylien varrelle • Valaistuksen parantaminen 	<p>Kartoitusten perusteella:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liikkumisesteisten autopaikkojen lisääminen • Opasteiden lisääminen sekä ulko- että sisätiloihin • Kentälle johtavien kulkuväylien parantaminen • Kontrastien lisääminen katsomoalueen portaisiin ja istuimiin sekä portaiden käsijohteiden parantaminen • Wc-tilojen varusteiden parantaminen

KUVA 7. Selkeä opaste seinässä näkyy pitkälle

3.1.5 Muiden liikuntapaikkojen esteettömyys

Kyselyyn vastanneista 183 kunnasta 28:ssa pääliikuntapaikkana oli kohde, joka sijoittui kategoriaan ”muut kohteet”. Tällaisia kohteita olivat muun muassa monitoimikeskukset, yhdistelmähallit, ulkoilukeskukset, kuntosalit sekä laskettelu- ja ratsastuskeskukset. Esteettömyyskartoitus toteutettiin kolmessa kohteessa.

Muiden liikuntapaikkojen esteettömyys kyselyn perusteella

Sähköisellä kyselylomakkeella saatujen vastausten (n=28) mukaan yleisimmät puutteet olivat opasteissa ja kulkuväylien tukikaiteissa. Kulkuväylillä oli istumia vain 25 %:ssa kohteista. Tämän ryhmän pääliikuntapaikoissa pääsisäänkäynnit olivat hyvin valaistuja, katettuja ja sisäänkäynnin edustat olivat pääosin tasaisia. Lähes 70 %:ssa kohteissa oli liikkumiseisteisten autopaikkoja. Sisäänkäyntien yhteydessä portaita oli noin kolmasosassa kohteista, mutta vain

puolessa niistä oli käsijohteet. Sisäänkäyntien yhteydessä oli luiska 40 %:ssa kohteista ja ne olivat esteettömiä. Kulkuväylät olivat pääosin esteettömiä ja niissä oli hyvä valaistus. Useimmissa kohteissa oli esteetön wc ja niihin oli esteetön pääsy suoraan aulasta, käytävästä tai muusta vastaavasta tilasta. Kulku wc-tilaan oli opastettu yli puolessa kohteista.

Muiden liikuntapaikkojen esteettömyys kartoitusten perusteella

Kategoriaan ”muut” kuuluvien liikuntapaikkojen esteettömyyskartoitusten (n=3) yhteenvedona voidaan todeta, että yleisimmin liikuntakohteiden pysäköintipaikoilta puuttui liikkumiseisteisten autopaikat. Lisäksi opasteita oli joko liian vähän tai olemassa olevat opasteet olivat puutteellisia (kuva 7). Kulkuväylät olivat pääosin valaistuja. Esteettömyys-suositukset täyttävää tai kartoitushetkellä esteettömästi käytettävissä olevaa wc:tä ei ollut yhdessäkään kohteessa.

Taulukossa 14 vertaillaan kyselyn ja esteettömyyskartoitusten tuloksia; taulukkoon 15 on koottu yleisimmät toimenpide-ehdotukset kategoriaan ”muut” kuuluville liikuntapaikoille.

3.2 Pääliikuntapaikkojen esteettömyys yleisellä tasolla

3.2.1 Pääsisäänkäynti

Pääsisäänkäyntien esteettömyys kyselyn perusteella

Kyselyn (n=183) mukaan pääsisäänkäynneistä lähes kaikki olivat valaistuja, sisäänkäynnit olivat katettuja ja niiden edusta oli tasainen. Sisäänkäynneissä oli yleensä tuulikaappi ja tuulikaapit olivat vastanneiden mukaan esteettömiä jopa 80 %:ssa kohteista. Puutteita löytyi muun muassa pääsisäänkäynnin portaiden ja luiskien käsijohteissa. Lisäksi 73 %:ssa kohteista ulko-oven yhteydessä ei ollut ovikelloa, summeria tai ovipuhelinta.

TAULUKKO 14. Kyselyn ja esteettömyyskartoitusten tulosten vertailu kategorian ”muut” osalta

Kategoria muut:	Sähköisen kyselyn tulos (% maksimista)		Kartoituksen tulos (% maksimista)		Ero tuloksissa (prosenttiyksikköä)
Kohde 1	44	→	36	→	-8
Kohde 2	12	→	23	→	+11
Kohde 3	23	→	35	→	+12

TAULUKKO 15. Muiden liikuntapaikkojen yleisimmät toimenpide-ehdotukset

Muiden liikuntapaikkojen yleisimmät toimenpide-ehdotukset	
<p>Sähköisen kyselyn perusteella:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opasteiden lisääminen • Tukikaiteiden ja istuinten lisääminen kulkuväylien varrelle • Käsijohteiden lisääminen portaisiin 	<p>Kartoitusten perusteella:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liikkumisesteisten autopaikkojen lisääminen • Opasteiden lisääminen • Tukikaiteiden ja istuinten lisääminen kulkuväylien varrelle • Käsijohteiden lisääminen portaisiin

Pääsisäänkäyntien esteettömyys kartoitusten perusteella

Esteettömyyskartoitusten (n=13) perusteella suurimmaksi ongelmaksi nousi opasteiden puute tai niiden väärin sijoittaminen. Opastetaulujen lisääminen tai uudelleen sijoittaminen on edullinen, nopeasti tehtävä ja helppo toimenpide. Opastuksen tulisi olla selkeä, helppolukuinen ja kattava kohteeseen saakka. Joitakin kohteita oli saneerattu, ja remonttien yhteydessä julkisivun värit on muutettu neutraaliksi ja vähäkontrastiseksi. Tämä kuitenkin heikentää sisäänkäynnin hahmottamista. Parhaimmassa tapauksessa värit ja kontrastit voivat toimia opastavina materiaaleina, helpottaa sisäänkäynnin erottamista muusta julkisivusta ja johdattaa esimerkiksi parkki-alueelta pääovelle (kuva 8).

KUVA 8. Värikontrasti johdattaa sisäänkäynnille

3.2.2 Portaajat ja hissit

Portaiden ja hissien esteettömyys kyselyn perusteella

Kyselyn (n=183) mukaan useimmissa pääliikuntapaikoissa (78 %) oli portaita. Yleensä portaajat olivat valaistuja ja varustettu käsijohteilla (74 %). Lähes puolessa kohteista ei kuitenkaan ollut hissejä (58 %) ja jos oli, niillä ei päässyt kaikkiin kerroksiin. Ongelmia oli myös portaiden askelmien kontrasteissa.

Portaiden ja hissien esteettömyys kartoitusten perusteella

Esteettömyyskartoitusten (n=13) perusteella lähes kaikissa kartoitusraporteissa oli toimenpide-ehdotuksena kontrastimerkintöjen lisääminen tai niiden uusiminen porrasaskelman etureunaan. Osassa kohteista puuttui portaiden profiilia kuvaava teipaus portaiden sivureunasta ja monessa kohteessa käsijohteet eivät jatkuneet portaiden alkamis- ja päättymiskohdan yli. Lisäksi kahdessa kohteessa oli toimenpide-ehdotuksena estää portaiden alle joutuminen erillisellä kehikolla. Valaistus portaissa oli heikko osassa kohteista. Katsomotiloissa olevien portaiden turvallisuuden lisäämiseksi suositeltiin käsijohteiden ja porrasaskelmien reunaan asennettävien kontrastiraitojen lisäämistä.

Vain kolmessa kohteessa oli hissi. Hissille johtavia opasteita tulisi parantaa jokaisessa kohteessa. Hississä olevat kerrosopasteet puuttuivat yhdestä kohteesta.

3.2.3 Esteettömät wc-, pukeutumis- ja peseytymistilat

Wc-, pukeutumis- ja peseytymistilojen esteettömyys kyselyn perusteella

Kyselyn vastausten (n=183) mukaan lähes kaikissa liikuntapaikoissa oli esteetön wc ja sinne oli esteetön pääsy (91 %). Myös pukeutumis- ja peseytymistiloihin oli pääosin esteetön pääsy ja suurimmassa osassa niistä oli liikkumisesteisille mitoitettu wc. Yleisesti ottaen nämä tilat nähtiin vähiten esteellisinä. Kuitenkin opastuksissa sekä wc-, pukeutumis- että peseytymistiloihin oli puutteita noin 30 %:ssa

kohteita. Kulkuväylien pintamateriaalit olivat pääosin kunnossa (81 %) eli pinta oli kova, tasainen ja märkänäkin luistamaton. Kulkuväylät olivat myös hyvin valaistuja, valaistus oli tasainen ja häikäisemätön. Suurimmassa osassa ei kuitenkaan ollut tukikaiteita eikä niissä ollut istuimia levähtämiseen.

Wc-, pukeutumis- ja peseytymistilojen esteettömyys kartoitusten perusteella

Esteettömyyskartoitusten (n=13) perusteella wc-tilojen opastuksen parantaminen nousi esiin lähes kaikissa kartoituksissa. Wc-tiloissa suositeltiin ovipumpun poistamista sekä oven hahmotettavuuden parantamista kontrasteilla. Oven sisäpuolelle tulisi asentaa vaakasuuntainen lankavedin, jonka avulla ovi on helpompi sulkea wc:n sisäpuolelta. Käsituokien ja tukikaiteiden lisääminen tai niiden uudelleensijoittaminen oli toimenpide-ehdotuksena kaikissa kohteissa. Toimenpide-ehdotuksia annettiin myös vaatekoukkujen, peilien ja roskisten sekä käsisuihkun uudelleensijoittamisesta tai niiden lisäämisestä. Wc-tilojen osalta hälytysjärjestelmä puuttui tai siinä oli korjaustarpeita kuudessa kohteessa. Myös wc-tilojen valaistus oli riittämätön monessa kohteessa.

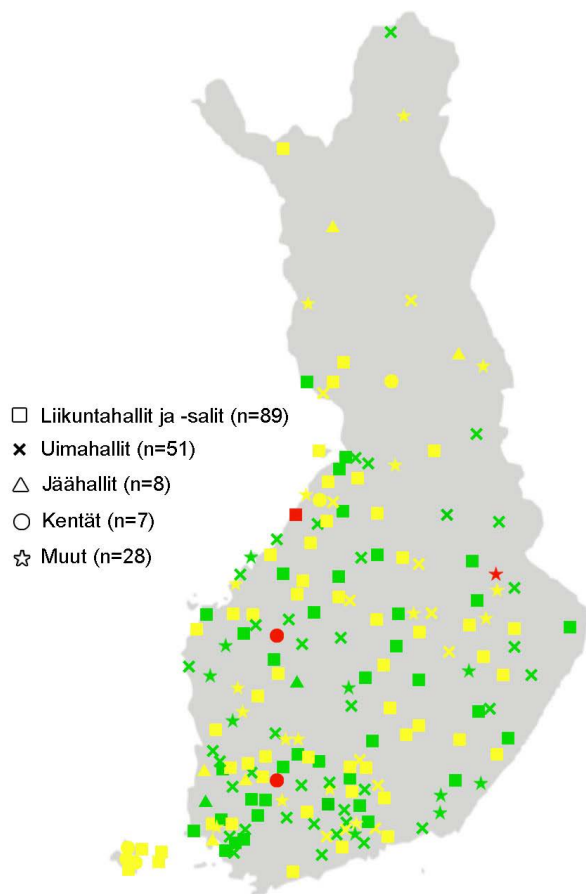
Pukeutumistilojen opasteet puuttuivat monessa kohteessa. Toimenpide-ehdotukset koskivat myös oven hahmotettavuuden parantamista. Jos pukeutumistila on esteetön, tilan käyttäjän avustajan sukupuolen ei pitäisi olla este sen käyttämiselle. Toimenpide-ehdotuksia annettiin myös vaatekoukkujen, pistorasioiden ja tukikaiteiden uudelleensijoittamisesta tai niiden lisäämisestä.

Peseytymistiloista puuttui osasta kohteista suihkuihin. Tilassa olevien pystytukien uudelleen sijoittaminen tai lisääminen suihkun läheisyyteen mainittiin usein toimenpide-ehdotuksissa. Valaistus oli liian heikko useimmissa kohteissa ja hälytysjärjestelmä puuttui lähes kaikista pesutiloista.

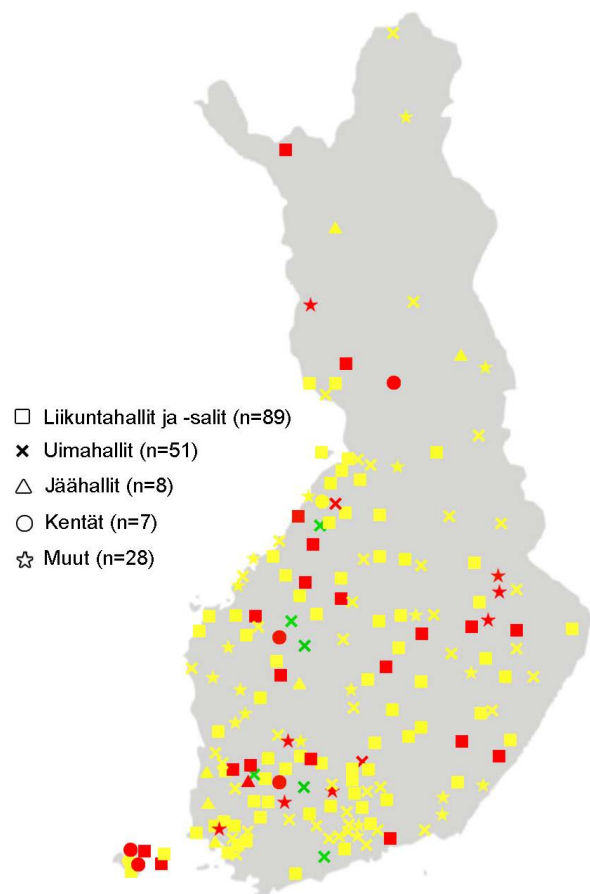
3.3 Tiedonkeruumenetelmien tulosten vertailu

Kyselylomakkeen ja esteettömyyskartoituksen antamien tulosten vertailu osoitti, että lähes kaikissa kohteissa liikuntapaikkojen vastuuhenkilöt arvioivat esteettömyyden tason korkeammaksi kuin mitä kartoitus jälkeensä osoitti. Ainoastaan kahdessa, kategoriaan "muut" kuuluvassa kohteessa, esteettömyyspisteet nousivat kartoituksen jälkeen. Suurimmillaan esteettömyydestä kyselyssä ja kartoituksessa saadun pistemäärän ero oli -39 prosenttiyksikköä. Eniten eroavaisuuksia kyselylomakkeen ja kartoituksen välillä tuli oven avaamisvoimaa, portaiden käsijohteita, esteetöntä wc-tilaa sekä pukuja ja pesuhuoneiden esteetöntä wc-tilaa koskevissa kysymyksissä. Erot tuloksissa liittyivät pääasiassa yksittäisten kysymysten väärinymmärryksiin, kysymyksenasetteluun ja tulkinnanvaraisuuteen, kuten mitä esteettömyys missäkin tapauksessa tarkoittaa ja mitä vaatimuksia esimerkiksi esteettömään wc-tilaan liittyy. Tämä kertoo toisaalta myös siitä, etteivät vastaajat tunteneet esteettömyyssuosituksia. Esimerkkinä kysymys "Onko kohteessa esteetön wc?" vaatii vastaajalta tarkempaa tietoa esteettömyydestä sekä määräyksistä. Lähes kaikissa tapauksissa "inva-wc:ksi" merkitty tila oli tulkittu automaattisesti esteettömäksi, vaikka se ei kartoituksen perusteella täyttänyt siihen annettuja määräyksiä ja suosituksia mitoituksista ja varustelusta. Myös esimerkiksi liikuntapaikan nimi rakennuksen seinässä tulkittiin monessa tapauksessa sisäänkäynnin opasteeksi, vaikka opaste olisi eri puolella rakennusta kuin itse sisäänkäynti.

Liikuntapaikkojen vastuuhenkilöiden antamien vastausten perusteella (n=183) 49 %:ssa Suomen pääliikuntapaikoista on vain vähän puutteita esteettömyyden huomioimisessa, 49 %:ssa puutteita on jonkin verran ja vain 2 %:ssa on paljon puutteita esteettömyyden huomioimisessa. Kuvassa 9 nähdään pääliikuntapaikat sijoiteltuna kartalle värikoodein.

KUVA 9. Suomen kuntien pääliikuntapaikkojen (n=183) esteettömyyden taso liikuntapaikkatyypeittäin kyselyn mukaan

KUVA 10. Suomen kuntien pääliikuntapaikkojen (n=183) esteettömyyden taso liikuntapaikkatyypeittäin oletetun esteettömyyskartoitustuloksen jälkeen (eli mikäli tulokset laskisivat jokaisessa kohteessa keskimäärin 21 prosenttiyksikköä)

Värit kertovat kohteiden esteettömyyden tasosta (punainen = paljon puutteita esteettömyyden huomioimisessa, keltainen = jonkin verran puutteita esteettömyyden huomioimisessa ja vihreä = vain vähän puutteita esteettömyyden huomioimisessa).

Liikuntapaikkojen esteettömyyskartoitusten (n=13) jälkeen esteettömyyskartoittajat täyttivät liikuntapaikkavastaavien täyttämän kyselylomakkeen uudelleen virallisten esteettömyysmääräysten ja suositusten perusteella. Kartoitettujen kohteiden esteettömyyspisteet laskivat keskimäärin 21 prosenttiyksikköä. Kun keskimääräinen 21 prosenttiyksikön lasku tehtiin kaikkiin kyselylomakkeeseen vastaan-

neisiin liikuntapaikkoihin, esteettömyyden taso laski 72 %:ssa kohteista yhden tason alemmas. Kuvassa 10 esitetään pääliikuntapaikkojen esteettömyys olettaen, että esteettömyyden taso laskee kaikissa pääliikuntapaikoissa 21 prosenttiyksikköä. Jos pisteiden lasku olisi yleistettävissä ja se koskisi kaikkia Suomen pääliikuntapaikkoja, tämä tarkoittaisi, että vain vähän puutteita esteettömyyden huomioimisessa olisi ainoastaan 3 %:ssa kohteista, jonkin verran puutteita 77 %:ssa ja paljon puutteita 20 %:ssa kohteita.

3.4 Liikuntapaikkojen vastuuhenkilöiden haastattelut

Liikuntapaikkojen vastuuhenkilöt haastateltiin kartoitusten yhteydessä. Haastattelun avulla saatiin tietoa kyselylomakkeen toimivuudesta ja kuormittavuudesta sekä henkilöiden ajatuksista esteettömyyteen ja sen edistämiseen liittyen.

Haastateltujen tehtävänimikkeenä oli muun muassa liikuntasihiteeri, liikunnanohjaaja, liikuntapäällikkö sekä hallimestari. Kiinnostus liikuntapaikkojen esteettömyyteen ja yhteistyöhalu oli kiitettävää kaikissa kartoitetuissa kohteissa. Kaikissa vastauksissa esteettömyyttä pidettiin erittäin tärkeänä, jotta liikuntapalveluja pystytään tarjoamaan kaikille kuntalaisille tasapuolisesti. Haastateltavat pitivät kyselyä myös silmiä avaavana ja melko yksityiskohtaisena. Puolessa kunnista oli pohdittu liikuntapaikkojen esteettömyyttä ja tehty pieniä esteettömyysmuutoksia jo ennen kyselyyn vastaamista. Lopuissa kunnissa esteettömyys oli noussut esiin esimerkiksi käyttäjäpalautteen myötä.

Haastatteluun osallistuneet henkilöt kertoivat sähköiseen kyselyyn vastaamisen kestäneen keskimäärin viidestä kymmeneen minuuttia. Vastaaminen kyselylomakkeeseen koettiin helpoksi, mutta joissakin kysymyksissä kaivattiin tarkennusta, kuten yksityiskohtaisempaa tietoa esteettömyysmääräyksistä. Vastaajat arvioivat oman osaamisensa tai kokemuksensa esteettömyydestä keskinkertaiseksi.

Tietoa esteettömyydestä vastaajat kertoivat saaneensa pääosin itseopiskelun kautta. Hyvinä tietolähteinä mainittiin muun muassa esteettömyyskartoittajat, kuntien vammaisneuvostot, suunnittelijat, arkkitehdit, kunnan tekninen toimi sekä oppaat ja suositukset. Puolet vastaajista oli kiinnostunut osallistumaan alan koulutuksiin. Lisää tietoa kaivattiin muun muassa siitä, miten huomioida esteettömyys peruskorjausta tehdessä sekä uutta kohdetta suunniteltaessa. Toivottiin esimerkiksi tiivistä infopakettia tai lyhyttä listaa, josta selviäisi, minkälainen esteettömyyden tilan tulee olla. Nykypäivän tekniikkaa hyödyntävä esteettömyyden kartoitustyökalu, jossa edellä

mainitut ominaisuudet yhdistyvät, koettiin tarpeelliseksi ja sen käyttöä ehdotettiin liikuntapaikkojen lisäksi myös kouluihin ja päiväkoteihin.

3.5 Rakennus- ja peruskorjausvuosikymmenen vaikutus pääliikuntapaikkojen esteettömyyteen

Tässä luvussa käsitellään pääliikuntapaikkojen rakennus- ja peruskorjausvuosien vaikutusta esteettömyyspisteisiin.

Kyselylomakkeella saatujen vastausten perusteella eniten liikuntapaikkoja oli **rakennettu** 1970-luvulla. Taulukosta 16 voidaan tulkita, että 2010-luvulla rakennetut pääliikuntapaikat ovat saaneet parhaimmat esteettömyyspistemäärät. Kuitenkin 1960-luvulla rakennettujen kohteiden pistemäärät ovat vain 4 prosenttiyksikköä heikommat.

Näistä kohteista 81 %:iin oli tehty **peruskorjaus** (taulukko 17). Taulukosta 17 nähdään, että vuosien 1960–2000 välisenä aikana rakennettujen ja myöhemmin peruskorjattujen liikuntapaikkojen esteettömyyden tasossa ei ole tapahtunut odotettua noususuuntaista kehitystä. Päinvastoin esteettömyyden taso on laskenut.

TAULUKKO 16. Pääliikuntapaikkojen esteettömyyspisteet (maksimipistemäärä on 26 pistettä)

Rakennus- vuosikymmen	Liikuntapaikkojen lukumäärä	Esteettömyyspisteet keskimäärin	Pisteet % maksimista
ei tiedossa	13	15,4	59
1950	2	15,5	60
1960	10	18,3	70
1970	52	17,6	68
1980	39	16,5	63
1990	31	16,8	63
2000	27	17,2	66
2010	9	19,2	74

TAULUKKO 17. Peruskorjattujen pääliikuntapaikkojen esteettömyyspisteet (maksimipistemäärä on 26 pistettä)

Rakennus- vuosikymmen	Liikuntapaikkojen lukumäärä	Esteettömyyspisteet keskimäärin	Pisteet % maksimista
ei tiedossa	3	16,6	64
1950	2	15,5	60
1960	7	19,6	75
1970	42	18,1	70
1980	13	17,6	68
1990	6	16,2	62
2000	0	-	-
2010	0	-	-
	yhteensä 73		

1970-luvulla rakennettujen **peruskorjaamattomien** kohteiden keskimääräinen esteettömyyspistemäärä oli 15,7 (taulukko 18), kun peruskorjattujen oli 17,6. Peruskorjauksella oli siis saatu parannettua liikuntapaikan esteettömyyden taso jopa paremmaksi kuin mitä 2000-luvulla rakennetuissa liikuntapaikoissa on. Tutkimustulosten mukaan kuitenkin 2000-luvulla peruskorjatut liikuntapaikat saivat korkeimmat piste-määrät muihin peruskorjausvuosikymmeniin verrat-tuna.

Esteettömyyden taso kohteissa, joissa peruskorja-usta ei ole tehty, on odotetun kaltaisesti nousujoh-teinen. 2010-luvulla rakennetuissa liikuntapaikoissa esteettömyyden taso on 16 prosenttiyksikköä kor-keampi kuin mitä 1960-luvulla rakennetuissa.

Kun tarkastellaan peruskorjausvuosikymmenen vaikutusta esteettömyyspisteisiin (taulukko 19), voidaan tulkita, että 2010-luvulla tehdyt peruskor-jaukset eivät ole olleet yhtä hyvin toteutettuja kuin 2000-luvulla. Keskimääräinen kohteiden esteettö-myyspistemäärä on laskenut 10 prosenttiyksikköä.

TAULUKKO 18. Peruskorjaamattomien pääliikuntapaikkojen esteettömyyspisteet (maksimipistemäärä on 26 pistettä)

Rakennus- vuosikymmen	Liikuntapaikkojen lukumäärä	Esteettömyyspisteet keskimäärin	Pisteet % maksimista
ei tiedossa	10	15,1	58
1950	0	-	-
1960	3	15,2	58
1970	10	15,7	60
1980	26	15,9	61
1990	25	16,9	65
2000	27	17,2	66
2010	9	19,2	74
	yhteensä 110		

TAULUKKO 19. Peruskorjausvuosikymmenen vaikutus pääliikuntapaikkojen esteettömyyspisteisiin (maksimipistemäärä on 26 pistettä)

Peruskorjaus- vuosikymmen	Liikuntapaikkojen lukumäärä	Esteettömyyspisteet keskimäärin	Pisteet % maksimista
1950	0	-	-
1960	0	-	-
1970	0	-	-
1980	0	-	-
1990	17	17,7	68
2000	33	19,0	73
2010	23	16,3	63
	yhteensä 73		

4 Sähköisestä kyselylomakkeesta arviointimalliksi

LIEKA-hankkeen tavoitteena oli luoda arviointimalli liikuntapaikkojen rakentamista ja peruskorjaamisen suunnittelua sekä niihin liittyvien avustusten hakua varten. Arviointimallin pohjana käytettiin tutkimuksen toisessa vaiheessa luotua sähköistä kyselylomaketta. Aluksi kyselylomake laadittiin internetissä täytettävälle verkkolomakepohjalle (e-lomake), joka lähetettiin tutkimuksen toisessa vaiheessa kuntien pääliikuntapaikkojen vastaaville. E-lomake mahdollisti kyselyyn vastaamisen sähköisesti sekä tulosten kirjautumisen suoraan tutkijoiden excel-tiedostoihin, joista tiedot olivat suoraan poimittavissa jatkoanalysointia varten.

Käytettävyyden parantamiseksi kyselylomake päätettiin kuitenkin liittää osaksi Satakunnan ammattikorkeakoulussa kehitettyä web-pohjaista kartoitus- ja raportointityökalua (WEKARA) (kuva 11). Työkalu

helpottaa sekä kartoituksen tekemistä että raportointia, sillä se luo valittujen vastausten perusteella valmiita raporttitekstiä kartoitetusta kohteesta (kuva 12). Web-pohjainen kartoitus- ja raportointityökalu on kyselylomaketta laajempi kokonaisuus, joka sisältää kaikki julkisten rakennusten esteettömyyskartoitukseen (ESKEH) tarvittavat lomakkeet. Lisäksi sieltä löytyvät myös Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry:n kehittämät liikuntatilojen ja pelikenttien kartoituslomakkeet. (Karinharju & Tupala 2014, 27–28.)

4.1 Arviointimalli

Kyselylomakkeesta muodostui valmis arviointimalli, kun LIEKA-hankkeen eri tutkimusvaiheiden myötä esiin tulleet kehittämistarpeet huomioitiin ja kun se

The image shows two screenshots of a survey form. The left screenshot is the original paper-based form, and the right screenshot is the new digital evaluation tool interface. An arrow points from the original form to the new interface.

1. Yhteyshiedot

Kunta:

Pääliikuntapaikka (kunnan käytetty liikuntapaikka kävijämäärän mukaan):

Pääliikuntapaikan rakennusvuosi:

Vastaajan nimi:

Vastaajan tehtävänimike:

Puhelinnumero:

Sähköpostiosoite:

2. Pääsisäänkäynti

	Kyllä	Ei	Ei koske tätä kohdetta	en osaa sanoa
Onko pääsisäänkäynnin läheisyydessä liikuntaesteisten autopaikkoja?	☐	☐	☐	☐
Onko sisäänkäynti katettu?	☐	☐	☐	☐
Onko sisäänkäynti valaistu?	☐	☐	☐	☐
Onko sisäänkäynnin edusta tasainen?	☐	☐	☐	☐
Onko kulkusuunta pääsisäänkäynnille opastettu?	☐	☐	☐	☐
Onko sisäänkäynti merkitty opasteella?	☐	☐	☐	☐
Onko sisäänkäynnin välittömässä läheisyydessä kohteen opastelu?	☐	☐	☐	☐
Onko sisäänkäynnin yhteydessä portaita?	☐	☐	☐	☐
Onko portaita käsijohteet?	☐	☐	☐	☐
Onko sisäänkäynnin yhteydessä luiskaa?	☐	☐	☐	☐
Onko luiskaa odoton?	☐	☐	☐	☐
Onko luiskaa käsijohteet?	☐	☐	☐	☐
Onko sisäänkäyntioven kynnyksellä?	☐	☐	☐	☐
Jos ovi on käsin avattava, voiko sen avata yhdellä kädellä?	☐	☐	☐	☐
Jos ovi on sähköisesti avattava, toimiiiko se avauspainikkeella?	☐	☐	☐	☐
Onko oven yhteydessä ovikello, summitti tai oispuhelin?	☐	☐	☐	☐

3. Pääsisäänkäynti

Onko sisäänkäynti katettu?

Kyllä Ei Ei koske

Kommentit:

Onko sisäänkäynti tasaceroton (ei portaita tai luiskaa)?

Kyllä Ei Ei koske

Kommentit:

Onko sisäänkäyntiovensa alle 2 cm korkea kynnyksellä?

Kyllä Ei Ei koske

Kommentit:

Onko sisäänkäynnin yhteydessä tuulikaappi?

Kyllä Ei Ei koske

Kommentit:

Onko sisäänkäynti merkitty opasteella?

Kyllä Ei Ei koske

Kommentit:

KUVA 11. Ote alkuperäisestä kyselylomakkeesta sekä uudesta kartoitus- ja raportointityökalulla toteutetusta lomakkeesta

liitettiin web-pohjaiseen kartoitus- ja raportointityökaluun. Jotta arviointimalli (lomake) saatiin halutunlaiseksi, työkaluun tehtiin muutoksia muun muassa kysymystenasettelun sekä pistelaskun osalta.

Osa alkuperäisen kyselylomakkeen kysymyksistä oli tarpeen muokata helpommin tulkittaviksi. Lisäksi koettiin, että joihinkin kysymysryhmiin tarvitaan tarkentavia lisäkysymyksiä, jotta kysymyksissä ei ole liikaa tulkinnanvaraa ja jotta saadaan mahdollisimman paljon informaatiota siitä, millä tasolla esteettömyyttä on huomioitu.

Vastaajilta saadun palautteen perusteella sähköisen kyselylomakkeen sisältöä pohdittiin vielä uudelleen arviointimallia varten. Arviointimalliksi nimettyyn esteettömyyden tason arviointimenetelmään lisättiin kysymysryhmät kohteen piha-aluetta sekä rakennuksen kerrosten lukumäärää ja tähän liittyviä taasoeroja koskien. Vaikeasti tulkittavat kysymykset,

kuten ”Onko luiska esteetön?” muokattiin niin, että niistä saa kuvan, minkälainen esteetön – esimerkiksi luiska – on, mutta niin, että tarkkoja mittauksia ei kuitenkaan ole tarve tehdä. Sähköinen työkalu mahdollistaa myös infotekstien sekä esimerkkikuvien liittämisen, joten tätä ominaisuutta hyödynnettiin arviointimallin lomakkeen kysymyksissä.

Uudessa arviointimallissa on yhteensä kahdeksan kysymysryhmää (yhteystiedot, piha-alue, pääsisäänkäynti, vaihtoehtoinen sisäänkäynti, kulkuväylät, kerrokset, wc-tilat ja pukeutumis- ja peseytymistilat). Arviointimalliin kuuluvat kysymykset ovat liitteessä 2.

6. Kerrokset

Rakennuksessa on enemmän kuin yksi kerros. Rakennuksessa on hissi, jolla pääsee kaikkiin kerroksiin. Portaissa on käsijohteet. Portaat on valaistu. Portaisten askelmien etureunasta puuttuvat kontrastiraidat, jotka helpottavat askelmien hahmottamista.

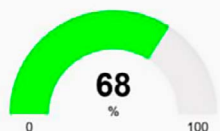
7. Wc-tilat

Kohteessa on esteetön wc. Wc-tilaan ei ole esteetöntä pääsyä suoraan aulasta tai käytävästä. Kulku wc-tilaan on opastettu. Wc-tilassa on hälytysjärjestelmä. Wc-tila on riittävän tilava.

8. Pukeutumis- ja peseytymistilat

Kulku pukeutumis- ja peseytymistiloihin on opastettu. Pukeutumis- ja peseytymistiloihin on esteetön pääsy. Tilojen yhteydessä on esteetön wc. Peseytymistila on riittävän tilava.

Kartoitetun kohteen esteettömyys (0-100 %)

KUVA 12. Sähköinen kartoitus- ja raportointityökalu antaa valmista raporttitekstiä sekä esteettömyyden tasoa kuvastavan mittarin

4.2 Arviointimallin pilotointi

Sähköinen kartoitus- ja raportointityökalu sekä arviointimallin ensimmäinen muokattu versio valmistuivat keväällä 2014. Kartoittajat testasivat työkalua kahdessa LIEKA-hankkeen liikuntapaikan esteettömyyskartoituksessa. Valmista arviointimallia ja sen käytettävyyttä arvioitiin osana ammattikorkeakoulun AMK-opinnäytetyötä. Opinnäytetyön tehneen opiskelijan käyttökokemus työkalusta ja arviointimallista:

"Arviointimalli, jota käytin liikuntapaikkojen esteettömyys selvityksien tekemiseen, oli selkeä ja helppokäyttöinen. Harjoittelin lomakkeen käyttöä kerran ennen varsinaisia esteettömyys selvityksiä, joita oli yhteensä kuusi. Harjoittelu oli tarpeellinen ja se tapahtui Porin Karhuhallilla.

Varsinaiset selvityskohteet olivat suurimmaksi osaksi Satakunnan alueella sijaitsevien koulujen liikuntatiloja, mutta mukana oli myös yksi urheilutalo ja yhden palvelukodin liikuntatilat. Kohteissa selvitettiin piha-alueiden, sisäänkäyntien, kulkuväylien, esteettömien wc-tilojen ja pukeutumis- ja peseytymistilojen esteettömyyden tilaa.

Lomakkeen käyttäminen tuli kerta kerralta vain helpommaksi ja sujuvammaksi. Kohteesta riippuen itse lomakkeen täyttö oli nopeaa, kun kysymykset olivat niin selkeitä ja kun oppi "polun", jota pitkin kirjautumisen jälkeen pääsi oikealle lomakkeelle. Kohteessa piti tietysti löytää tarkasteltavat paikat kuten esteetön wc ja pukeutumistilat. Kysymykset olivat yksinkertaisia, mutta perusteellisia ja helposti ymmärrettävissä ja niihin riitti vastaukseksi kyllä tai ei.

Omien lisähuomioiden, jotka liittyivät kysymykseen, tekemiselle oli oma tilansa lomakkeessa. Ei siis tarvinnut olla muistiinpanovälineitä erikseen, jos halusi jotakin vastausta vielä täydentää omilla kommentteilla.

Kaikki kysymykset eivät näkyneet valmiiksi ruudulla, vaan osa tuli näkyviin tarkentavina kysymyksinä vastausten perusteella, joka myös sel-

keytti sen käyttöä. Sähköinen kartoitustyökalu ja lomake helpottivat selvityksien tekemistä ja lopuraportointia.

Sähköinen työkalu tuotti lomakkeen vastausten perusteella lähes valmista raporttitekstiä kohteesta. Yhdistin tekstin lauseet ja omat kommenttini yhtenäiseksi kokonaisuudeksi kohteesta selvityksien jälkeen."

5 Yhteenveto ja pohdinta

LIEKA-hankkeessa Suomen kuntien pääliikuntapaikkojen esteettömyyden tilaa arvioitiin kolmivaiheisella tutkimuksella. Ennen ensimmäisen vaiheen puhelinhaastatteluja suoritettu kuntien liikuntapaikkojen yhteyshenkilöiden kerääminen onnistui erinomaisesti, sillä vain yhtä kuntaa lukuun ottamatta ensimmäiseksi tavoitettu henkilö oli oikea vastaamaan kyseisen kunnan liikuntapaikka-asioihin ja esteettömyyteen liittyviin kysymyksiin. Yleisesti ottaen kuntien suhtautuminen tutkimukseen osallistumiseen oli kiinnostunutta ja positiivista. Kuntia, joista ei saatu vastauksia, ei tavoitettu kolmannellakaan soittokierroksella. Sen lisäksi, että puhelinhaastattelulla saatiin kerättyä kattava määrä (n=251) vastauksia, se toimi myös hyödyllisenä tiedonjakotapana ja motivointikeinona. Lisäksi sillä saatiin varmistettua, että yhteystiedot, joihin tutkimuksen toisen vaiheen sähköinen kyselylomake lähetettäisiin, olivat oikeat.

Tutkimuksen toinen vaihe käynnistyi kyselyllä, jonka tavoitteena oli kerätä tietoa Suomen pääliikuntapaikkojen esteettömyyden tilasta sekä samalla testata hankkeessa luodun kyselylomakkeen toimivuutta ja ymmärrettävyyttä. Kolmannen vaiheen esteettömyyskartoitusten tavoitteena oli puolestaan testata kyselyn tulosten luotettavuutta sekä arvioida liikuntapaikoista vastaavien henkilöiden osaamista arvioida liikuntapaikan esteettömyyden tasoa.

Osaan liikuntapaikoista tehtiin esteettömyyskartoitukset, jonka pohjalta koulutetut kartoittajat täyttivät saman sähköisen kyselylomakkeen kuin liikuntapaikasta vastaavat henkilöt. Tällöin voitiin verrata vaihtuuko kyselylomakkeeseen vastanneen henkilön esteettömyysosaaminen tuloksiin. Vertailu osoitti tiedon esteettömyydestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä olevan liikuntapaikoilla toimivien henkilöiden keskuudessa puutteellista. Tätä päätelmää tukee myös kolmannen vaiheen haastattelun tulos, jonka mukaan liikuntapaikkojen vastuuhenkilöt kokivat oman osaamisensa tai kokemuksensa esteettömyydestä vain keskinkertaiseksi. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kentällä tarvitaan enemmän tietoa ja koulutusta esteettömyydestä sekä käytännön

työkaluja liikuntapaikkojen esteettömyyden edistämiseen.

Kyselylomakkeen käyttäjäpalautteen sekä eri aineistonkeruumenetelmillä saadun informaationvertailun jälkeen havaittiin, että osaa kyselylomakkeen kysymyksistä on tarve muokata helpommin tulkittaviksi ja että joihinkin kysymysryhmiin tarvitaan tarkentavia lisäkysymyksiä. Lisäksi kysymyksiä pisteytettäessä haasteena oli se, että liikuntapaikat ovat tyypeiltään hyvin erilaisia – osa on rakennuksia ja osa ulkoliikunta-alueita – jolloin pisteytyksen perusteella voidaan verrata ainoastaan saman liikuntapaikkatyyppin kohteita keskenään. Korkeimmat pistemäärät voitiin saavuttaa vain sisäliikuntatiloissa. Ulkotilojen kuten kenttien ja ulkoilureittien arviointi kyselylomakkeella oli haasteellista, eikä pisteytys antanut oikeaa kuvaa kohteen esteettömyydestä.

Kun verrataan kyselylomakkeella saatuja tuloksia sekä rakennus- ja peruskorjausvuosien vaikutusta esteettömyyden tasoon, ei tuloksissa voida selvästi nähdä esimerkiksi 1970-luvulla voimaan tulleen rakennusasetuksen vaikuttaneen esteettömyyden toteutumiseen liikuntapaikoilla 1970–1990-luvuilla. Sen sijaan 2010-luvulla rakennetuissa liikuntapaikoissa esteettömyyden taso on kohentunut. Tähän saattaa vaikuttaa vuonna 2000 voimaan tullut maankäyttö- ja rakennuslaki sekä vuonna 2005 päivitetyn Suomen rakentamismääräyskokoelman osat F1 ja G1, jotka on nähty lainsäädännön tasolla merkittävinä esteettömyyden edistämiseen liittyvinä tekijöinä. Lisäksi erityisesti 2000-luvulla ilmestyneet lukuisat esteettömyyden huomioimista ja edistämistä koskevat ohjeet, suositukset ja oppaat ovat todennäköisesti edistäneet esteettömyyden tason nousua.

Huolimatta siitä, että edistystä liikuntapaikkojen esteettömyydessä on tapahtunut, ei esteettömyyden tason voida edelleenkään sanoa olevan kiitettävä. Mikäli kyselylomakkeen ja esteettömyyskartoitusten tulosten vertailussa ilmennyt keskimääräinen 21 prosenttiyksikön ero esteettömyyden tasossa olisi yleistettävissä koskemaan kaikkia Suomen pää-

liikuntapaikkoja, tämä tarkoittaisi, että vain vähän puutteita esteettömyyden huomioimisessa olisi ai-noastaan 3 %:ssa pääliikuntapaikoista, jonkin ver-ran puutteita 77 %:ssa ja paljon puutteita 20 %:ssa.

Tutkimus osoitti, että liikuntapaikkojen esteettömyy-den edistämiseksi tarvitaan lisätietoa ja käytännön työkaluja eikä tämänhetkisten asetusten ja määrä-ysten noudattaminen pelkästään riitä. Määräyksiä noudattamalla voidaan saada toteutettua yksittäisiä hyviä ratkaisuja, mutta esteettömyyden katkeama-tonta ketjua ei välttämättä saavuteta.

Lähes kaikissa LIEKA-hankkeeseen osallistuneissa kunnissa oli suunnitelmassa lähitulevaisuudessa pe-ruskorjata liikuntapaikkoja kuten uimahallia, jäähallia ja ulkoliikuntapaikkoja. Tutkimukseen osallistuneet liikuntapaikkojen vastuuhenkilöt kokivat sähköisen kyselylomakkeen tarpeelliseksi työvälineeksi osana tulevaa suunnitteluvaihetta. Kyselylomakkeen eduk-si nostettiin sen yksinkertaisuus ja nopeus, jolloin myös esteettömyyteen tai esimerkiksi rakennusalaan perehtymätön pystyi tarkastelemaan arvioitavan kohteen esteettömyyden tilaa yleisellä tasolla. Myös asiantuntijan tekemä laaja kartoitus koettiin haasta-teltujen keskuudessa tarpeelliseksi.

Kyselylomakkeen tuloksista ei selviä kuinka hyvin jokin ratkaisu liikuntapaikoissa on toteutettu, mutta niiden perusteella voidaan tehdä johtopäätöksiä siitä, millä tasolla esteettömyyttä on liikuntapaikassa huomioitu. Tarkempaa mittatietoa ja ohjeistuksia voidaan saada vain asiantuntijan tekemällä esteettömyyskar-toituksella, joka on tarpeellinen esimerkiksi perus-korjaushankkeiden tueksi. Esteettömyyden tason arviointimallin käyttäminen ei näin ollen jatkossakaan poista esteettömyyskartoittajan laatiman kartoituk-sen tarvetta. Liikuntapaikkojen esteettömyyttä tar-kasteltaessa arvioijalta edellytetään kykyä hahmottaa esteettömyys katkeamattomana ketjuna, jolloin siir-tymiset tilasta toiseen tulee myös huomioida osana esteettömyyttä (Kilpelä & Saari 2014, 36). Lisäksi lii-kuntatilojen kartoituksessa on huomioitava eri vam-maisurheilulajien erityisvaatimukset, joita varten on laadittu omat lajikohtaiset esteettömyyskriteerit (Saa-ri, Parviainen & Kilpelä 2013).

Tämän tutkimuksen kyselylomakkeessa pääliikunta-paikan esteettömyyttä tarkasteltiin liikkumaan saa-puvan asiakkaan näkökulmasta. Aktiiviliikkujien ohel-la tärkeää on huomioida myös aloittelevien liikkujien, liikuntapaikan työntekijöiden sekä liikuntapaikassa vierailevien katsojien esteetön toimiminen (Kilpelä 2011, 7, 12, 26). Jatkotutkimuksen tavoitteena on laajentaa valmista arviointimallia koskemaan myös liikuntapaikoissa olevia oheistiloja kuten katsomoa ja kahviloita. Tässä raportissa näitä tiloja koskevat tiedot on saatu vain esteettömyyskartoituksella. Li-säksi tavoitteena on tarkastella esteettömyyttä mo-nitahoisesti liikkumiseen, näkemiseen, kuulemiseen ja ymmärtämiseen liittyvänä kokonaisuutena pitäen kuitenkin arviointimalli riittävän yksinkertaisena. Jat-kossa arviointimalli toimii kulttuuriministeriön sekä aluehallintovirastojen työkaluna osana liikuntapaik-kojen rakentamista ja peruskorjausta koskevia avus-tushakemuksia.

Hanke sai kesällä 2014 opetus- ja kulttuuriministe-riöltä jatkorahoituksen tutkimus- ja kehittämistyön jatkamiseksi. Uuden LIEKA 2 -hankkeen tavoitteena on jatkaa arviointimallin kehittämistä sekä käytettä-vyyden että sisällön puolesta sekä selvittää sen toi-mivuutta ja luotettavuutta. Luotettavuutta arvioidaan vertaamalla arviointimallilla saatuja tuloksia esteet-tömyyskartoituksella saataviin tuloksiin. Esteettö-myyskartoitus toteutetaan opetus- ja kulttuuriminis-teriön toiveiden mukaisesti esimerkiksi lähivuosina peruskorjattaviin kohteisiin. Tämän jälkeen valmiin arviointimallin käytettävyyttä arvioidaan pilottitutki-muksessa, jonka kohderyhmänä aluehallintovirasto-jen liikuntatoimentarkastajat ja rakennustarkastajat. Jatkohanke on käynnissä syksystä 2014 kevääseen 2015.

LIITE 1

Kyselyn ensimmäinen versio

Liikuntapaikkojen esteettömyyskartoitus

Hyvä kunnan liikuntapaikoista vastaava!

Satakunnan ammattikorkeakoulu tekee opetus- ja kulttuuriministeriölle tutkimusta aiheesta kuntien pääliikuntapaikat ja niiden esteettömyys. Ministeriö odottaa tutkimuksen avulla saavansa mallin, jolla se arvioi ja ohjaa liikuntapaikkarakentamista tulevaisuudessa. Kyselytutkimuksessa selvitetään pääliikuntapaikkojen (kunnan käytetyin liikuntapaikka kävijämäärän mukaan) esteettömyyden perustila.

Pyydän Teitä ystävällisesti käyttämään hetki aikaanne ja vastaamaan alla olevaan kyselyyn 31.10.2013 mennessä. Aikaa kyselyn vastaamiseen menee enintään 10 minuuttia. Yksittäisten kuntien nimi ja tiedot eivät tule raportissa esille, vaan tietoja käsitellään pääliikuntapaikkojen mukaan. Jos ette halua vastata lomakekyselyyn, niin Teillä on mahdollisuus vastata kyselyyn myös puhelimitse. Ilmoittakaa tässä tapauksessa alla olevaan osoitteeseen yhteystietonne ja milloin Teihin voidaan ottaa yhteyttä.

Kiitokset tutkimukseen osallistumisesta!

Suvi Vuorsola
Projektityöntekijä
suvi.r.vuorsola@samk.fi
044 710 3579

Tutkimuksesta vastaavat:
Tutkimuspäällikkö, TtT
Anne Kärki
anne.karki@samk.fi
044 710 3471

Tutkimus- ja osaamiskeskittymän vastaava (Esteettömyys), lehtori, LitM
Kati Karinharju
kati.karinharju@samk.fi
044 710 3868

1. Yhteystiedot

Kunta
Pääliikuntapaikka (kunnan käytetyin liikuntapaikka kävijämäärän mukaan)
Pääliikuntapaikan rakennusvuosi
Vastaajan nimi
Vastaajan tehtävänimike
Puhelinnumero
Sähköpostiosoite

[seuraavissa vastausvaihtoehdot kyllä/ei/ei koske tätä kohdetta/en osaa sanoa sekä avoin vastaustila lisätiedoille]

2. Pääsisäänkäynti

Onko pääsisäänkäynnin läheisyydessä liikuntaesteisten autopaikkoja?

Onko sisäänkäynti katettu?

Onko sisäänkäynti valaistu?

Onko sisäänkäynnin edusta tasainen?

Onko kulku pääsisäänkäynnille opastettu?

Onko sisäänkäynti merkitty opasteella?

Onko sisäänkäynnin välittömässä läheisyydessä kohteen opastaulu?

Onko sisäänkäynnin yhteydessä portaita?

Onko portaissa käsijohteet?

Onko sisäänkäynnin yhteydessä luiska?

Onko luiska esteetön?

Onko luiskassa käsijohteet?

Onko sisäänkäyntioivessa kynnyks?

Jos ovi on käsin avattava, voiko sen avata yhdellä kädellä?

Jos ovi on sähköisesti avattava, toimiiko se avauspainikkeella?

Onko oven yhteydessä ovikello, summeri tai ovipuhelin?

Onko sisäänkäynnissä tuulikaappi?

Onko tuulikaappi esteetön?

Jos pääsisäänkäynti ei ole esteetön, onko kohteessa vaihtoehtoinen sisäänkäynti?

Lisätietoa sisäänkäynnistä

3. Kulkuväylät

Onko kulkuväylien pintamateriaali kova, tasainen ja märkänäkin luistamaton?

Onko kulkuväylillä tukikaiteita tai käsijohteita?

Onko kulkuväylillä istuimia levähtämiseen?

Onko kulkuväylien valaistus hyvä, tasainen ja häikäisemätön?

Lisätietoa kulkuväylistä

4. Portaat

Onko rakennuksessa portaita?

Onko portaissa käsijohteet?

Onko portaat valaistu?

Erottuvatko portaiden askelmat tummuuskontrastilla arvioituna?

Lisätietoa portaista

5. Hissi

Onko kohteessa hissi?

Pääseekö hissillä kaikkiin kerroksiin?

Hissin henkilömäärä

Lisätietoa hissistä

6. WC-tilat

Onko kohteessa esteetön wc / inva-wc?

Onko wc-tilaan esteetön pääsy suoraan aulasta, käytävästä tai muusta vapaasta tilasta?

Onko kulku wc-tilaan opastettu?

Lisätietoa wc-tiloista

7. Pukeutumis- ja peseytymistilat

Onko pukeutumis- ja peseytymistiloihin esteetön pääsy?

Onko pukeutumis- ja peseytymistilojen yhteydessä esteetön wc / inva-wc?

Onko kulku tilaan opastettu?

Lisätietoa pukeutumis- ja peseytymistiloista

Tietojen lähetyks

Kiitos vastauksestanne!

Järjestelmänä Eduix E-lomake 3.1, www.e-lomake.fi

LIITE 2

Uusi arviointimalli

1. Yhteystiedot

Kunta

Liikuntapaikka

Liikuntapaikan rakennusvuosi

Vastaajan nimi

Vastaajan tehtävänimike

Puhelinnumero

Sähköpostiosoite

[seuraavissa vastausvaihtoehdot kyllä/ei/ei koske tätä kohdetta sekä avoin vastaustila lisätiedoille]

2. Piha-alue

Onko sisäänkäynnin läheisyydessä liikkumisesteisten autopaikkoja?

Onko piha-alue valaistu?

Onko rakennuksen sisäänkäynti helppo hahmottaa piha-alueelta katsottuna?

Onko kulku pääsisäänkäynnille opastettu?

3. Pääsisäänkäynti

Onko sisäänkäynti katettu?

Onko sisäänkäynnin edusta valaistu?

Onko sisäänkäynti merkitty opasteella?

Onko sisäänkäynti tasoeroton (ei portaita tai luiskaa)?

Onko sisäänkäynnin yhteydessä sekä portaat että luiska?

Onko portaissa käsijohteet?

Onko luiskassa käsijohteet?

Onko luiska riittävän loiva ja leveä itsenäisesti käytettäväksi (esim. Pyörätuolilla)?

Onko sisäänkäynnin yhteydessä vain portaat?

Onko portaissa käsijohteet?

Onko sisäänkäynnin yhteydessä vain luiska?

Onko luiskassa käsijohteet?

Onko luiska riittävän loiva ja leveä itsenäisesti käytettäväksi (esim. Pyörätuolilla)?

Onko sisäänkäyntioivessa alle 2 cm korkea kynnyks?

Onko ovi käsin avattava (ei sähköisesti avautuva/avattava)

Onko ovi riittävän kevyt yhdellä kädellä avattavaksi?

Onko oven yhteydessä ovikello, summeri tai ovipuhelin?

Onko sisäänkäynnin yhteydessä tuulikaappi?

Onko tuulikaapissa vähintään 150 cm vapaata tilaa leveys ja pituussuunnassa (ovien aukeamiskaaren lisäksi)

Onko sisääntulossa välittömässä läheisyydessä kohteen opastaulu?

4. Vaihtoehtoinen sisäänkäynti

Jos pääsisäänkäynti ei ole esteetön, onko rakennukseen vaihtoehtoinen portaaton sisäänkäynti?

Onko kulku vaihtoehtoiselle sisäänkäynnille opastettu?

5. Kulkuväylät

Onko kulkuväylien pintamateriaali kova, tasainen ja märkänäkin luistamaton?

Onko kulkuväylillä tukikaiteita tai käsijohteita?

Onko kulkuväylillä istuimia levähtämiseen?

Onko kulkuväylien valaistus hyvä, tasainen ja häikäisemätön?

6. Kerrokset

Onko rakennuksessa enemmän kuin yksi kerros?

Onko kohteessa hissi?

Pääseekö hissillä kaikkiin kerroksiin?

Hissin henkilömäärä

Lisätietoa hissistä

Onko portaissa käsijohteet?

Onko portaikko valaistu?

Onko portaiden askelmien etureunassa kontrastiraidat?

7. Wc-tilat

Onko kohteessa esteetön wc / inva-wc?

Onko wc-tilaan esteetön pääsy suoraan aulasta, käytävästä tai muusta vapaasta tilasta?

Onko kulku wc-tilaan opastettu?

Onko wc-tilassa hälytysjärjestelmä?

Onko wc-tilassa 150 cm leveys- ja syvyysuunnassa vapaata tilaa?

Lisätietoa wc-tiloista

8. Pukeutumis- ja peseytymistilat

Onko kulku pukeutumis- ja peseytymistiloihin opastettu?

Onko pukeutumis- ja peseytymistiloihin esteetön pääsy?

Onko tilojen yhteydessä esteetön wc / inva-wc?

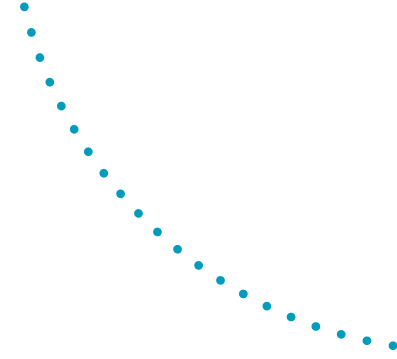
Onko peseytymistila tilava (mahtuu toimimaan avustajan ja apuvälineen kanssa?)

Lisätietoa pukeutumis- ja peseytymistiloista --> vapaa vastaustila

LÄHTEET

- Karinharju, K. & Tupala, R. 2014. Tietoa, taitoa ja tulosta. SAMK esteettömyys ja saavutettavuus 2013 -raportti. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sarja B, Raportit 5/2014.
- Karinharju, K., Tupala R., Jaakkola-Hesso, S., Tommila, H. & Vento, R-K. 2014. Esteettömyys on Suomen liikuntapaikoille tervetullut asia – nyt kaivataan tietoa ja käytännön työkaluja. Liikunta & Tiede -lehti. 2–3/2014, 38–43.
- Kilpelä, N. 2011 (toim.). Este-hanke 2010 – Este-kyselyn yhteenveto. Helsinki: Kynnys ry, Suomen vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry.
- Kilpelä, N. & Saari, A. 2014. Liikunnan koulutuskeskusten esteettömyyskartoitukset. Saatavilla: http://www.vammaisurheilu.fi/document.php?DOC_ID=1560&SEC=7754faf5efc53acc09e20d596c81f911&SID=1#liikunnan_koulutuskeskusten_esteettomyyskartoitukset.pdf
- Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011. 2008. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2008: 45. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto.
- LIPAS-rekisteri. 2014. Saatavilla: <http://lipas.cc.jyu.fi>.
- RT 09-11022. 2011. Perustietoa liikkumis- ja toimintaesteisistä. Helsinki: Rakennustietosäätiö.
- Ruskovaara, A. & Invalidiliitto ry. 2009 (toim.). Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus. Opas kartoituksen tilaajalle ja toteuttajalle. Helsinki: Invalidiliiton julkaisuja O.38.
- Tupala, R. 2013. Liikunnan myönteisten vaikutusten saavuttaminen – mahdollista kaikille? Liikunta & Tiede -lehti. 6/2013, 90–91.
- Saari, A. 2012. Liikunnan koulutuskeskusten esteettömyyskartoitusten tarve, raportti 15.9.2012. Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry. Saatavilla: <http://www.vammaisurheilu.fi/fin/materiaalit/esteettomyys/ladattavat/>
- Saari, A., Parviainen, J. & Kilpelä N. 2013. Liikunnan suorituspaikkojen lajikohtaiset esteettömyyskriteerit. Suomen vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry. Saatavilla: <http://www.vammaisurheilu.fi/fin/materiaalit/esteettomyys/ladattavat/>
- Suomi, K. 2012. Liikuntapaikan saavutettavuus kertoo alueellisten erojen kasvusta. Liikunta & Tiede-lehti 5/2012, 9–12.

Liikuntapaikkojen esteettömyyskartoitus päätöksenteon tueksi (LIEKA) -hanke selvitti Suomen pääliikuntapaikkojen esteettömyyden tilaa sekä loi opetus- ja kulttuuriministeriölle esteettömyysnäkökulmien arviointimallin liikuntapaikkarakentamiseen liittyvän päätöksenteon tueksi.

Raportissa tuodaan esille Suomen kuntien pääliikuntapaikkojen esteettömyyden tilaa yleisesti sekä yksityiskohtaisemmin pääliikuntapaikkatyypeittäin – liikuntahalleja, uimahalleja, jäähalleja, kenttiä ja muita liikuntapaikkoja. Tulosten pohjalta esitetään toimenpide-ehdotuksia esteettömyyden huomioimiseksi ja edistämiseksi liikuntapaikoissa sekä esitellään hankkeessa luotu arviointimalli. Valmiin arviointimallin tavoitteena on toimia työvälineenä esteettömyyden huomioimisessa esimerkiksi suunniteltaessa liikuntapaikkojen rakentamista ja peruskorjaamista sekä niihin liittyvien avustusten hakua.

Idrottsplatsernas tillgänglighetskartläggning som stöd för beslutsfattande – Sammanfattning på svenska

Accessibility assessments in sport facilities to endorse decision-making– Abstract in English